

Sisekaitseakadeemia
Politsei - ja piirivalvekolledž

Nadežda Kartavtseva

**KOOLINOORTE UIMASTITE TARBIMISE VÕRDLEV
UURING TALLINNA KOOLIDES**

Lõputöö

Juhendaja:
Uno Traat, MA

Muraste 2015

ANNOTATSIOON

Politsei- ja piirivalvekolledž	Kaitsmine: Juuni 2015
Töö pealkiri eesti keeles: Koolinoorte uimastite tarbimise võrdlev uuring Tallinna koolides Töö pealkiri võõrkeeles: Comparative analysis of drug use among school students in Tallinn <i>Lühikokkuvõte:</i> Lõputöö on 54 leheküljel ning koosneb kolmest osast ja sisaldab 2 tabelit, 6 joonist ja 1 lisa. Lõputöö koostamisel on kasutatud 18 allikat, millest 4 on võõrkeelsed. Töö on kirjutatud eesti keeles. Lõputöö eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda 9. klasside õpilaste uimastite tarvitamise levimust eneseteadustus-uuringu meetodi abil. Eesmärgi saavutamiseks töötas autor läbi peamiselt eestikeelset erialast kirjandust, tutvus Eestis läbiviidud uuringutega ning eneseteadustus-uuringu meetodi abil viis läbi Tallinna linna erinevate linnaosade koolides anonüümset küsitlust. Küsitluse tulemuste analüüsimisel ja võrdlemisel oli kasutatud 229 ankeeti. Neist 115 olid eesti õppekeelega koolidest ja 114 vene õppekeelega koolidest. Uurimise tulemuste analüüsimisel ilmnas asjaolu, et üldiselt on eestikeelsete noorte poolt lahja ja kange alkoholi tarvitamine levinum kui venekeelsete noorte seas. Tubakatoodete tarvitamise poolest oli olukord vastupidine - venekeelsed noored tarvitasid tubakatooteid rohkem kui eestikeelsed noored. Illegalsete uimastite suhtes oli olukord üldiselt sarnane nii eestikeelsete noorte seas kui ka venekeelsete noorte seas, kuid enamus eestikeelsetest noortest puutub nendega kokku aasta aega varem kui enamus venekeelseid noori. Samuti oli avastatud seos tarvitajate ja linnaosade vahel sõltumata õppekeelest koolides. Samuti teatud illegaalsed uimastid olid levinud ainult eestikeelsete noorte seas ja teised ainult venekeelsete noorte seas. Uurimuse tulemused annavad informatsiooni ennetustöö planeerimisele ja läbiviimisele.	
Võtmesõnad: eneseteadustus- uuring, alaealised, hälbiv käitumine, narkomaania, alkoholarbimine	
Võõrkeelsed võtmesõnad: self-report study, juveniles, deviant behavior, drug abuse, alcohol consumption	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Siseturvalisuse arengukava aastateks 2015-2020 ; Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018	
Säilitamise koht: Politsei- ja piirivalvekolledži raamatukogu	
Töö autor: Nadežda Kartavtseva Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjajalikest allikatest ja mujalt allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD.....	3
SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Levinumad teooriad uimastite tarvitamise kohta alaealiste seas	7
1.2. Eneseteadustus- uuring (<i>self-report study</i>) kui kriminoloogiline meetod	12
2. VALIK EESTI KOHTA LÄBIVIIDUD UURINGUID	17
2.1. Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise võrdlusuuring	17
2.2. Rahvusvaheline laste enesekohane hälbiva käitumise uuring	19
2.3. Valik teistest läbiviidud uuringutest.....	22
3. ALAEALISTE UIMASTITE TARVITAMISE UURING TALLINNA KOOLIDES	25
3.1. Uuringu eesmärk, läbiviimise protseduur ja metoodika.....	25
3.2. Tulemuste analüüs.....	27
3.3. Ettepanekud.....	36
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	40
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	42
JOONISTE JA TABELITE LOETELU.....	45
LISAD	46
Lisa 1. Ankeet	46

SISSEJUHATUS

Teema valikul „Koolinoorte uimastite tarbimise võrdlev uuring Tallinna koolides“ sai peamiseks asjaolu, et uimastite, alkoholi ja tubakatoodete tarvitamine alaealiste seas on tõsine probleem, mis võib muuta nende elu igaveseks ning sõltuvus tekitab kiiresti ning sellest on raske lahti saada. Eestis noorte inimeste õigusrikkumised on üldiselt seotud alkoholi ja tubaka tarvitamisega. Uimastite tarvitamine mõjutab mitte ainult tarvitajat, vaid ka tema sugulasi ja sõpru ning selle tõttu ka ühiskonna elu. Tänapäeva noored võtavad tulevikus riigi juhtimise üle ehk tegemist on põlvkonnaga, mis tuleb meie asemele. Uimastite levik on pidevalt muutuv nähtus ning antud probleemile tähelepanu nõrgenemine toob pöördumatuid tagajärgi. Alkoholi ja uimastite tarvitamine on üks hälbiva käitumise liike. Delikventne ehk hälbiv käitumine on ühest küljest inimese tegu või teisest küljest sotsiaalne nähtus, mis ei vasta ametlikult registreeritud või tegelikult ühiskonnas valitsevatele normidele või standarditele (Энциклопедия Экономиста, 2009-2015).

Valitud teema on töö autori jaoks väga huvitav, kuna autor on ise Tallinnast pärit ning autor tahab analüüsida enda kodukohas, Tallinna linna koolides, õppivate alaealiste uimastite tarvitamise levimust. Lõputöö eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda 9. klasside õpilaste uimastite tarvitamise levimust eneseteadustus-uuringu meetodi abil.

Lõputöö eesmärgist tulenevalt on töö autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Milles seisnevad eesti ja vene noorte uimastite tarvitamise levimuse erinevused ja sarnasused?
2. Kui populaarne on noorte seas uimastite tarvitamine?
3. Millised on noorte hoiakud, mis on seotud uimastite tarvitamisega?

Töö eesmärgile toetudes on töö autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

1. Tutvuda Eestis läbiviidud uuringutega;
2. Analüüsida ja võrrelda omavahel vene ja eesti koolinoorte kokkupuuteid, hoiakuid uimastite suhtes;
3. Eneseteadustus- uuringu meetodi abil ankeedi koostamine;
4. Tallinna linna erinevate linnaosade koolides küsitluse läbiviimine ja tulemuste analüüs

Lõputöö probleemiks on see, et uimastite tarvitamine noorte seas on pidevalt muutuv nähtus ja tegemist on ühe latentseima süüteoliigiga ning ametlikus politseistatistikas on kajastatud

ainult väike osa rikkumistest. Noorsootöötajatel on oluline omada ülevaadet uimastite tarvitamise kohta noorte seas, et paremini selle vastu võidelda ja teha tõhusamat ennetustööd.

Antud lõputöö uurimismeetodiks oli välja valitud eneseteadustus- uuringu meetod, mille abil oli läbiviidud anonüümne küsitlus 9. klasside õpilaste seas eesti ja vene keeles, Küsimustele vastati iseseisvalt. Küsitlusest võttis osa kuus Tallinna kooli erinevatest linnaosadest. Küsitluses osalesid õpilased kolmest vene õppekeelega koolist: Põhja- Tallinnas Ehte Humanitaargümnaasiumi Ehte hoone ja Ranniku hoone, Kesklinna linnaosas Tallinna Kesklinna Vene Gümnaasiumi Lenderi hoone, Lasnamäe linnaosas Paekaare Gümnaasium. Kolm eesti õppekeelega kooli olid järgmised: Nõmme linnaosast Tallinna Nõmme Gümnaasium, Pirita linnaosas Pirita Majandusgümnaasium ning Lasnamäe linnaosast Tallinna Laagna Gümnaasium. Küsitluse abil selgitati välja alaealiste kokkupuuted ja hoiakud uimastite tarvitamisega. Küsitlus oli läbi viidud ajavahemikul veebruar kuni märtsi algus 2015. aasta ning kokku vastas 233 õpilast, neist 116 vastanut olid vene õppekeelega koolidest ja 117 olid eesti õppekeelega koolidest. Lõpliku valemi moodustas 229 õpilast, kuna 4 ankeedi suhtes esines asjaolu, et õpilased vastasid ebaausalt. Neist 2 olid venekeelsed ankeedid ja 2 eestikeelsed. Töö autor oli korduvalt rõhutanud, et ankeedi täitmine on anonüümne ning saadud vastused kasutatakse ainult statistiliste andmete jaoks. Ankeet oli jaotatud viieks osaks, koosnes 54 valikvastustega küsimusest ning selle täitmine võttis aega umbes 15 minutit.

Lõputöö on jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis on välja toodud eneseteadustus-uuring kui kriminoloogiline meetod ning levinumad teooriad uimastite tarvitamise kohta alaealiste seas ning autor tutvustab enese-teadustusmeetodit, analüüsib kui levinud on klubikultuur kui subkultuuri üks alaliike, marginaliseerumismudel ning sotsiaalne samastumine. Teises peatükis autor tutvustab Eestis läbiviidud uuringuid. Üheks levinumaks rahvusvaheliseks uuringuks on ESPAD uuring, teiseks on ISRD uuring. Samuti tutvustab töö autor teisi läbiviidud uuringuid. Kolmandas peatükis annab töö autor ülevaate läbiviidud küsitlusega saadud informatsiooni analüüsimisest, võrdlemisest ja järelduste tegemisest. Selles peatükis autor analüüsib ja võrdleb omavahel eesti ja vene noori. Saadud tulemustest teeb autor omapoolseid ettepanekuid, kuidas hoida noori legaalsete ja illegaalsete uimastite eest.

Kuna autori töö on seotud alaealiste uimastite tarbimise uurimisega, siis seda on võimalik edaspidi kasutada noorsoopolitseinikel, et saada ülevaadet uimastite tarvitamise olukorrast Tallinnas. Uurimistöö on oluline ka kriminaalbüroo narko- ja organiseeritud kuritegude talituse töötajatele, kes saavad ülevaate illegaalsete uimastite levikust ja manustamise

sagedusest ja suurusest. Saadud tulemusi on võimalik kasutada haridusvaldkondades, nt. koolides ja noortekeskustes. Lõputöö on abiks koolituspäevade planeerimisel ja vastaval teemal erinevate loengute pidamisel.

1. TOOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Levinumad teooriad uimastite tarvitamise kohta alaealiste seas

Igasugused teooriad on mudelid, järelkult reaalsuse lihtsustamine, mida nad püüavad lahti seletada. Seletades lahti reaalsust, toovad teooriad esile iseloomulikke omadusi, kuid ülejäänud jätab välja. See on vajalik, kuna igasugune reaalsus on väga keeruline ning kõikide tema tunnuste ja väärtuste arvestamine ei ole võimalik. Sellepärast reaalsuse kirjeldus, mis on omane ühele või teisele teooriale, on alati skemaatiline. Samuti teooria ei näita täielikult seda, mida ta püüab lahti seletada. See tähendab, et teooria ei seleta kõiki hälbiva käitumise hoiakuid. Üksikud teooriad seletavad lahti ainult selle nähtuse mõningaid külgi. Võib öelda, et inimeste reaalsel elu ei saagi täielikult panna kindlatesse teooriatesse, kuid teooriad võivad lihtsustada inimeste reaalse elu mõistmist. Samas peab mees pidama, et kõik teooriad kannavad endas oma looja väärtuste jälge. Seega on vaja püüda vaadata teooria probleemile nii, nagu on teinud seda teadlane ise, et paremini mõista kõiki üksikasju.

Üldiselt on jagatud noorte uimastite tarvitamise alustamine kaheks eraldi seisvaks valdkonnaks: eristades noorsookultuuri mudelid ja marginaliseerumismudelid. Esimese puhul nähakse end rahvusvahelise noorsookultuuri, klubikultuuri liikmena ning uimasteid hakatakse tarvitama, kuna neid tajutakse trendika elustiili osana. Siinkohal on ideaalne näide peod klubides, kuhu minnakse eesmärgiga nautida muusikat, seltskonda ja tantsu. Kuid vajaliku meeleolu saavutamiseks tarvitatakse alkoholi või narkootikume, mis on muutunud juba reegliseks. See ei tähenda, et kõik noored oleksid tarvitajad, kuid suur osa teab sellest tendentsist ning tolereerib uimastite tarvitamist. Marginaliseerumismudel eeldab, et ühiskonnast „kõrvale jäämine” algas juba enne uimastite tarvitamist. Sel puhul pärineb noor keskkonnast, kus uimastite tarvitamine on tavaline ja seda põhjustab soov põgeneda karmist argielust või lahendada isiklike probleeme. Siin tuleb rõhutada, et sellisel juhul noored ei moodusta stiili, muusika ja muude huvidega subkultuuri. (Allaste, Airi-Alina, Lagerspetz, Mikko, Kurbatova, Aljona, 2005, lk 23-24)

Samuti ei tohiks mainimata jätta sotsiaalset samastumist ehk iidoli omamist ja tema elustiili kopeerimist. Siia võib tuua näite, kus noored inimesed soovivad ennast samastada tuntud avaliku elu tegelasega ning automaatselt järgivad nende eluviisi ja üritavad sellega alateadlikult saavutada vastavat suhtumist teiste poolt endasse.

Klubikultuur, subkultuuri üks alaliike. Subkultuuri mõiste on tõlgitav kui allkultuurina või omakultuurina, mis lähtub oma erisustega põhikultuurist, mis tähendab erinevusi gruppide käitumises, väärtustes, normides, suhtumises, riietumises, uskumuses ja kõnestiilis. Iga kultuur ajaloolises mõistes on aastatega soodustanud subkultuuri tekkimist. Iseenesest siin midagi halba või hävitavat ei ole, kuna mõlemad võivad teineteisega eksisteerida. Subkultuuri aga jaotatakse kaheks osaks: positiivseks või negatiivseks. Positiivsed subkultuurid on suhteliselt kahjutud moodustised, mis sisuliselt ei ole hävitavad ega ka halvad. Negatiivsed on aga tavapärasest hälbivad ja mõnikord kriminaalse suundumisega. Sellised subkultuurid üldjuhul pakuvad opositsioonilist elustiili neile, kes ei saanud hakkama või ei kohanenud ühiskonna normidega. (Aimre, 2006, lk 122-123)

Osaliselt mõjutas eesti noorte, sarnaselt teiste Lääne riikidega, uimastite tarvitamist klubikultuur ja teised subkultuurid, kuid Eestis uimastite tarvitamine on palju levinum. Tingitud on see osaliselt sellest, et Eesti kuulus aastakümneid Nõukogude Liitu ning oli ülejäänud maailmast isoleeritud. Peale eraldumist oli suurem soov nautida läänelikku eluviisi, millega eesti noored uimasteid seostasid. (Allaste, et al., 2005, lk 33)

Tänapäeval on noored uimastitest paremini informeeritud kui nende vanemad. See on seotud subkultuuridega, kus uimastid on väga populaarsed ning tarvitamisega alustatakse näiteks klubiüritustel misjärel satutakse sõltuvusse. Sõltuvust on kõige paremini defineeritud nii: „vastupandamatu soov ja vajadus jätkata uimastitarbimist, valmidus hankida uimasteid vahendeid valimata, tendents suurendada uimastitarvitamise doose ning psüühiline ja teatud juhtudel ka füüsiline sõltuvus uimastist”. (Chafetz & Demone, 1962 ref Allaste, 2005 lk 29)

Rääkides uimastitest tuleb mõista, et need jagunevad kaheks osaks: illegaalsed ja legaalsed. Mis puudutab aga konkreetset autori poolt valitud teemat, siis mõlemad grupid on Eesti seaduste mõistes alaealistele keelatud. Legaalsete uimastite all me mõistame kõigepealt alkoholi ja tubakatooteid, mis nii Eestis kui üldiselt maailmas on juba levinud tuhandeid aastaid. See oli kergem viis mõjutada enda meeleolu ning lõõgastuda peale raskeid tööpäevi.

Illegaalsed uimastid on aga enamuse loodud viimase 150 aasta jooksul ja sünteetilised viimase 60 aasta jooksul. Mõned lihtsamad ained olid mingil määral tuttavad inimestele ka varem. Klubikultuuri sageli jagatakse kaheks „laineks”. Esimene laine algas 60. aastatel USA-s ja seejärel levis mõningate aastate hilinemisega üle Euroopa. Seda perioodi tuntakse hipikultuurina, mis pakkus alternatiivset elustiili, näiteks uued suunad muusikas, mille nautimiseks kasutati hulgaliselt uimasteid. Sel perioodil hakati tarvitama kanepit ning tekkis esimene seos muusika ja uimastite vahel. Teiseks laineks võib pidada hilisemaid 80. aastaid,

kui tekkis kindel suund- elektrooniline tantsumuusika. Hakati korraldama suuri pidusid Ibiza puhkusesaarel. Antud perioodil oli aga uimastite tarvitamine tavapärane nähtus. Kanepi juurde lisandusid teised sünteetilised ained ning iga väikese perioodi tagant lisanduvad aina uued sünteetilised ained. Mis aga puudutab konkreetset Eestit, siis tuleb tõdeda, et illegaalsete uimastite leviku alguseks klubides tuleb pidada Eesti taasiseseisvumist. Alates 90-ndatest hakkas klubides aastatega uimastite hulk ja tarvitamine kasvama ja seda hakati käsitlema üha suurema probleemina. (Allaste, et al., 2005, lk 30-33)

Tänapäeval toimuvad igasugused peod, kuhu on lubatud sissepääs alaealistele, näiteks noorte peod kella 23.00ni. Samuti koolides toimuvad erinevad peod ja diskoõhtud, kuhu võivad alaealised minna. Enam ei ole haruldased erapeod, kuhu pääsevad praktiliselt kõik, kes on antud üritustega seotud, sealhulgas ka alaealised ja kuigi antud pidudel üritatakse kehtestada mingit kontrolli ja jälgida noori, ei ole see 100 protsendiliselt võimalik ning antud üritustel toimub n.ö klubi tavade kopeerimine. See tähendab seda, et minnes üritusele omavad noored mingeid stereotüüpe ning üks osa sellest on uimastite tarvitamine teatud meeleolu saavutamiseks. Samuti võimaldavad uimastid kauem nautida klubielu. Antud olukord on väga sarnane stsenaariumi mõistega, kus kogu protsess toimub enesestmõistetava stsenaariumi kohaselt, kus igal külastajal on pidutseja roll. Shank ja Abelsoni teooria järgi, kasutatakse suure osa sotsiaalse aktiivsuse korral toimingute planeeritud järjestusi, kus kõik on reguleeritud ja ettekavatsetud nagu stsenaariumis (Hayes, 2002, lk 1). Mis tähendab seda, et saabudes klubiüritusele, võtavad endale külalised pidutseja rolli ning kõik selle juurde kuulva. See on vastav riietus ja käitumine, mis ei ole halb, kuid uimastite tarvitamine on hävitavate tagajärgedega.

Marginaliseerumismudel eeldab, et isik sattub või kasvab üles keskkonnas, kus osaliselt või täielikult tõrjutakse või hoitakse kõrvale ühiskonna üldtuntud tavadest, traditsioonidest ja kommetest ning isik võtab omaks need käitumismudelid, mis on levinud antud keskkonnas, kuhu ta kuulub. See on üheks kohanemisviisiks noortele, kellel puudub võimalus oma sotsiaalse staatuse tõttu saavutada keskklassi eesmärgi. See tähendab sotsiaalsete normide ning nende järgimist ühiskondlikus elus. Kuid antud olukorras seda ei toimu, mis omakorda viib negatiivsete tagajärgedeni. Esmakordselt marginaliseerumisest hakati rääkima eelmise sajandi esimestel kümnenditel, kui tekkis suur migratsioon Ameerika Ühendriikides toimus globaalne urbaniseerumine ning migrandid ei suutnud adapteeruda uute sotsiaalsete tingimustega (Степаненко, 2009). Nii tekkisid n.ö. getod oma sotsiaalse struktuuriga koos eristuvate ühiskondlike normidega, mis soodustas teatud käitumist ning oli aluseks õigusvastase elustiili alustamiseks (Allaste, 2013, lk 29).

Tänapäeval marginaliseerumine on väga oluline protsess, mis mõjutab meie ühiskonda. Kõige rohkem ohustab see Eestis mitte eesti keelt kõnelevaid inimesi, kelle seas suurem osa on vene keelt kõnelevad. Kui lisada veel vaesus ja sotsiaalne ebastabiilsus, siis ongi loodud probleemi soodustav keskkond.

Miks siis just vene keskkonnast inimesi ohustab see kõige rohkem? Põhjusi on palju, kõigepealt moodustavad nad umbes ¼ kogu Eesti elanike arvust, mis viib neid automaatselt vähemusse, kuid neid on piisavalt palju, et moodustada suurt vene keskkonda Eesti riigis (Statistikaamet, 2014). Samuti mõjutasid neid ka sotsiaalsed muutused, mis olid seotud üleminekuga Nõukogude aja sotsialismist kapitalistlikku ja demokraatlikku ühiskonda ning järsku suurrühvusest sai rahvusvähemus, mis tähendas suurt „kultuurilist traumat“ (Allaste, et al., 2005, lk 58). Eriti oli see aktuaalne peale Taasiseseisvumist. Hetkel on olukord paranenud ning paljud on uute sotsiaalsete tingimustega harjunud, kuid iga läbiviidud sotsiaalmajanduslik reform võib seda ohustada. Paljud noored on vanemate eeskujul kibestunud ja pettunud, mis võib tulla uuesti esile peale mingit katalüsaatorit. Seega eriti vähemusrühvustest koosnevad piirkonnad peaksid olema erilise tähelepanu all.

Sellistes piirkondades nagu Ida-Virumaa ja Tallinna linna Kopli ja osaliselt Lasnamäe piirkonnad on noored mingil määral ühiskonnast kõrvale jäänud juba enne uimastite tarvitamise alustamist. See ohustab eelkõige neid noori, kellel juba enne uimastitega alustamist on ühiskonnas nõrgem positsioon. Sageli puudub noortel usaldusväärne info uimastite ja nende mõju kohta. Isegi kui koolis sellest räägitakse, siis tihti on see pealiskaudne ja sisuliselt nõ. hirmutamiseks mõeldud, kuna koolis üldiselt räägitakse, et igast uimastist jääb kohe sõltuvusse, siis ei võta nad seda tõsiselt. Mingi osa noortest on juba proovinud kanepit ja ei jäänud sõltuvusse, seega arvavad nad sama ka raskete uimastite puhul, näiteks fentanüülist. (Allaste, et al., 2005, lk 60-63)

Eesti noor inimene vanuses 15 kuni 16 aastat puutub kokku oma elus kolme keskkonnaga: perekond, kool ja vaba aja veetmine. Perekond on esimene tasand, kus omandatakse teatud kombeid, tavasid, traditsioone, luuakse teatud standardeid ning kus kehtestatakse esimesi keeldusid. Koolis aga arendatakse erinevaid teadmisi, toimub sotsialiseerumine ühiskonna kultuuriga. Vabal ajal toimub sotsiaalsete normide realiseerimine ehk kõik, mis oli omandatud kodus ja koolis, pannakse proovile vabal ajal.

Juhul, kui laps kasvab sotsiaalmajanduslike raskustega peres, kus tarvitatakse uimasteid, võetakse seda normina ja sobiliku käitumisena. Lisades siia madala kultuuriga perekonna, probleemses piirkonnas elamist ja sihitut vaba aja veetmist, soodustab kõik see uimastite

tarvitamise alustamist. Siia sobiks näide, kus ebasoodsas piirkonnas elamine, kus alkoholi tarvitamine on igapäevane nähtus, soodustab selle tarvitamist ka noorte inimeste poolt, kuna neil puudub huvi oma põhitegevuste ja koolikohustuste vastu ning kodus puudub selle üle kontroll. Marginaliseerumine ohustab mitte ainult riskigruppi, vaid ka teisi, kes ei saa hakkama tänapäeva reaalsustega. See tähendab, et siia võivad kuuluda mitte ainult grupid, vaid ka üksikud isikud. Osaliselt soodustavad seda intensiivselt suurenevad nõudmised inimesele, nagu kõrgharidus, edukus, tulemused, kõrgelt hinnatud amet jne.

Ühiskonnas levinud eesmärkide mittesaavutamisel toimub aeglane pettumisprotsess ja see tekitab ühiskonnast tõrjumist ning isik võib saada staatuse „võõras“ ja marginaliseeruda. Näiteks Ameerika stereotüübi ja ilusa müüdi järgi igaüks, kes Ameerikasse sattub, võib saada miljonäriks, n.ö. *American dream*. Kuid reaalelus aga kehvemates elutingimustes elavatele inimestele ei ole see tihtipeale reaalne ja kuna kapitalistlik maailm usub vaid materiaalsesse edusse, siis ei jää mõnedel muud varianti kui proovida saavutada seda kuritegelikul teel. (Allaste, 2013, lk 30)

Sotsiaalne samastumine võib olla osaliselt seotud nii klubikultuuriga kui ka marginaliseerumismudeliga. Klubides puutuvad noored kokku esinejatega, kes tihtipeale harrastavad ebatervislikku eluviisi ja mõnikord ei ole ka seadusekuulekad. Sellist käitumist näevad noored nii meelelahutuslikes saadetes kui ka Internetis.

Marginaliseerunud inimene otsib aga väljapääsu tekkinud olukorrast ning seostab nähtud eduskeemi vale elustiiliga. Sellised eeskujud võivad olla aga olulised noorte inimeste elus, mõjutades nende igapäevast käitumist ja elueesmärke. Eriti see protsess ohustab noori, kelle elus puudub toetav inimene või perekond. Normaalsele psüühiliselt tervele inimesele on väga oluline omada vähemalt ühte toetavat isikut, kes soodustab tema normaalset arengut ja võimete arendamist (Hayes, 2002, lk 15). Sellise toetava inimese puudumisel kipub noor inimene otsima endale iidoli, ideaali, eeskuju või teatud elustiili. See on tingitud soovist kuuluda teatud sotsiaalsesse gruppi, et tagada vastavat suhtumist endasse (Hayes, 2002, lk 7). Siia sobib näide, kus noored, kellele sümpatiseerib n.ö. „gängersteri“ elu, otsivad endale sõpradeks ja tuttavateks vastavate huvidega noori. Juhul, kui uimastite tarvitamine on üks osa sellest elustiilist, hakatakse ka neid tarvitama, mis omakorda aja möödumisel tekitab teatud sõltuvust ja vajadust korrata seda naudingut. Samuti kopeerides sellist elustiili ja viibides sarnaste huvidega inimeste seas, tagatakse endale soovitud suhtumist ehk inimene loob endale tema arvates sobivat keskkonda. Sellisel moel noored üritavad saavutada teatud staatust. Kahjuks paljudel juhtudel valitakse kriminaalse suunaga elustiili, mis tihti tundub olevat ahvatlev ja palju lubav.

Kogu selle protsessi jooksul toimub sotsialiseerumine, mis on kõige paremini defineeritud kui isiksuse kujunemise protsess, mille käigus omandatakse ühiskonnale või grupile omaseid väärtusi ja norme, hoiakuid ja käitumismudeleid, mille tagajärjel kujuneb individuaalne sotsiaalne kogemus. Antud protsessi jooksul kõik faktorid on väga olulised, sest toimub inimese kujunemine ühiskonna liikmeks, ühiskonna säilitamine ja taastootmine. Noore inimese isiksusele avaldavad mõju sellised välisfaktorid nagu mood, trendid, harjumused ja sealhulgas õigusvastane käitumine ning seetõttu ta laseb end sellest juhtida edaspidises elus. Üleskasvamisel kasutavad inimesed neid kogemusi, mida nad omandasid varasematel aegadel ja lapse sotsialiseerumine algab sünnist peale ning kestab kogu elu, siiski võib noorukiiga pidada ajaks, mil toimub identiteedi loomine. (Aimre, 2006, lk 127-134)

1.2. Eneseteadustus- uuring (*self-report study*) kui kriminoloogiline meetod

Vajadus ja soov võrrelda kuritegevuse taset ning selle levikut on kaua aega püsinud kõrgel positsioonil teadlaste seas. Varasematel aegadel tugines see põhiselt politsei statistikale. Kuid see ei seletanud spetsiifilist kriminaalset käitumist. Teiste sõnadega vaadati probleemile ainult n.ö. kurjategija pilgu läbi. Selline ühekülgne uurimine tekitas olukorra, kus tuli välja töötada uut meetodikat. Hakati rohkem tähelepanu pöörama kuriteo ohvritele ja noortele.

Ohvriuuringud muutsid oluliselt õigusrikkumiste arusaamist ning info iseloomu, mis oli seotud toimunud kuritegedega. Varasemate õigusrikkumiste ja kuritegevuse uuringud toetusid ainult avalikkele andmeallikatele, sellistele nagu politsei, kohtus ja vanglakirjed. Nende andmete abil kriminoloogid kaardistasid kuritegude geograafilist piirkonda ning oma võimaluste piires määratlesid õigusrikkujate ja raskesti-kasvatatavate laste sotsiaal-demograafilisi omadusi. Üks peamisi kuritegevuse statistika funktsioone on sotsiaalse indikaatori loomine. Statistilised andmed täidavad seda funktsiooni näidates heaolu hinnangute muutusi mingis rahva, riigi või asukoha nähtuses. Sellised uuringud parandasid märgatavalt kättesaadava informatsiooni hulka kuritegude arvukuse kohta. Kõik need erinevused võimaldasid suurendada nii sotsiaalse indikaatori kui ka teadustööde kasu. Samuti sai taoliste uuringutega täpsemad andmeid kuriteosündmustest, kui oli riiklikes andmebaasides, mis põhinevad politsei teabel. Nende uuringute raames paluti vastajatel anda andmeid enda, süüdlase, kuriteo iseloomu ja konteksti kohta, milles see toimus. Ohvrite küsitlemine kui sotsiaalse indikaatori kasulikkus tõusis sama palju küsitluse ettevõtte organiseerimisest kui ka ette antud informatsiooni suuremast hulgast ja paremast kvaliteedist.

Enne ohvrite küsitlemise institutsionaliseerumist oli kuriteo informatsioon täielikult kriminaalõiguse süsteemi kontrolli all. (Cantor & Lynch, 2000)

Põhjalikumad ohvri- ja noorteuuringud võimaldasid anda palju paremal tasemel ülevaadet ning arusaamist samal ajal kui politsei võimaldas ainult pealiskaudseid koondandmeid, mis ei andnud tervikpilti kogu situatsioonist. Andmed kuritegevuse kohta, sealhulgas ka politseile mitte teada olev kuritegevus, on ühiskonnas täiesti uue pildina kuritegevuse arusaamisel. Ohvri eneseteadustus-uuringud on aidanud kaasa ehitamaks üles teooriat kriminoloogia kohta.

Kuni 2009. aastani ei ole *self-report study* terminit tõlgitud eesti keelde ning kasutati seda originaalkeeles. Sisekaitseakadeemia õppejõu U. Traadi poolt oli pakutud termini järgmine tõlge eesti keelde: enese (*self*) + teadustus (*report*) + uuring (*study*) = eneseteadustus-uuring. (Traat, 2009, lk 134)

Ameerika Ühendriikide kriminoloog Austin L. Porterfield oli esimene inimene, kes avaldas uuringutulemusi, mis olid saadud eneseteadustus-uurimustega. Eneseteadustus-uuringu abil analüüsis ta 337 üliõpilase õigusrikkumisi, võrreldes hiljem tulemusi 2049 „väidetava delinkvendi“ noorte kohtutoimikutega. Uurimusest tuli välja, et üliõpilaste ja delinkventide õigusrikkumiste iseloomus ei olnud olulisi erinevusi, küll aga õigusrikkumiste sageduses, kuid õiguskaitseorganite vaatevälja sattusid üliõpilased väga harva. Aastal 1947, inspireerituna Porterfieldi tööst kriminoloogid Wallerstein ja Wylie viisid läbi samalaadse uurimuse, kus oli küsitletud üle 1500 naise ja mehe ning samas vaadeldi nende õigusvastast käitumist. Tulemus oli selline, et suurem osa vastanutest sooritas vähemalt ühe süüteo ning 64% meestest ja 29% naistest on isegi toime pannud raskemaid kuritegusid. Kui tänapäeval uurida samade kriteeriumite järgi nagu seda tegid Porterfield, Wallerstein ja Wylie, siis need on problemaatilised esinduslikkuse vaatenurgast. Aga vaatamata sellele on need uuringud orientiiriks teistele, kuna ei täheldanud ainult, et on olemas varjatud kuritegevus, vaid ka kuidas mõõtmismetoodika sellise käitumise puhul toimib. (Traat, 2009, lk 135-136)

Eneseteadustus-uuringute metodoloogiat arendasid 1950. aastatel märkimisväärselt edasi Ameerika Ühendriikide uurijad James Short ja F. Ivan Nye, kes pöörasid suurt tähelepanu skaalade konstrueerimisele, samuti uuringute üldmetodoloogilistele küsimustele. Short ja Nye olid esimesed, kes uurisid delinkventide populatsiooni. Nad kogusid informatsiooni Washingtoni osariigi noorte kinnipidamiskohtades, küsitledes sadu delinkvente eneseteadustus meetodil, selgitades nende hälbivat käitumist. Saadud andmeid võrdlesid nad sadade sama osariigi üliõpilaste eneseteadustus-küsitluse andmetega. Nad järeldasid oma andmetest, et õigusrikkumised on noorte seas väga laialdaselt levinud ja seda nähtust ei saa

kanda vaid mingi ühe sotsiaalse klassi või kihi arvele. 1960. aastatel laienes eneseteadustus-uuringute levik Skandinaaviamaadesse ja Ühendkuningriiki. Sel ajal pälvis kriminoloogide erilist tähelepanu delinkventse ehk hälbiva käitumise ja sotsiaalse staatuse seosed, mida analüüsiti kasutades suuremal määral eneseteadustus-uuringu meetodit. 1970. aastatel jätkus teadlaste huvi seoste uurimisele sotsiaalse staatuse ja delinkventse käitumise vahel, kuid palju viidi läbi ka uuringuid, mis hõlmasid rassi ja delinkventse käitumise seoste uurimist. Eestisse oli jõudnud see meetod 21. sajandil ning oli väga harva kasutatud senini. (Thornberry & Krohn, 2000; Champion, D. J., 2000 ref Traat 2009, lk 135-136)

Kui rääkida rahvusvaheliste kriminoloogiliste uuringute läbiviimisest, siis see sai võimalikuks alles siis, kui eneseteadustus-uuringute metodoloogia tuli laialdasemalt kasutusele. Esimene katse selliste rahvusvaheliste uuringute läbiviimisel oli 1989. aastal toimunud projekt nimega *International Crime Victim Survey*- rahvusvaheline kuriteoohvrite küsitlus. Selles projektis osales 14 riiki. Teist korda samalaadne projekt oli läbi viidud 1990. aastal ning see kandis *International Self-report Delinquency Study* (edaspidi ISRD) nime- rahvusvaheline delinkventsuse eneseteadustus-uuring nime ning sai ka ISRD-1 lisanime. Uuringu eestvedajaks kujunes Hollandi Justiitsministeeriumi uuringute ja dokumentatsiooni keskus, mis võttis enda peale koosolekute ja koordineerimise organiseerimise. Selles rahvusvahelises ühisuuringus osales 12 riiki. ISRD-1-1 oli kaks tähtsat eesmärki: saavutada erinevate delinkventse käitumise vormide leviku ja sageduse võrreldavus vaadeldavates riikides ning panustada delinkventse käitumise seletamisse üldiselt ja erinevustesse neis käitumistes riikide vahel. (Barberet, 2004 ref. Traat 2009, 137).

Teises ISRD uuringus osalesid uued Euroopa Liidu liikmesriigid: Küpros, Leedu, Eesti, Sloveenia, Tsehhi ja Poola. ISRD-2 läbiviijad seadsid järgmised eesmärgid: esiteks, uurida delinkventsuse levimust ja sagedust; teiseks, hinnata delinkventsuse seoseid olulisemate taustmuutujatega nagu vanus, sugu, etnilisus ja sotsiaalne klass; kolmandaks, kirjeldada erinevaid delinkventse karjääri trajektoore, lähtudes sellistest dimensioonidest nagu vanus karjääri tekke alguses, kuritegude tõsidus, delinkventsuse mitmekesisus ja krooniline loomus. (Steketee, et al., 2008 ref. Traat 2009, 138)

Autori arvates, võimaldab eneseteadustus- uuring heita tugevat valgus peitkuritegevusele, sest informatsioon paljudest õigusrikkumistest ei kajastu politseistatistikas ega ei tule avalikkuse ette. Samas meetod näitab seost sotsiaalsete aspektide ja õigusrikkumiste vahel. Tänu sellele on võimalik luua riskigruppe ning neid mõjutada ja aidata politsei, noorsoo- ja sotsiaaltöötajate kaudu.

Rääkides aga olemusest ning usaldusväärsest, siis eneseteadustus-uuringute kasutamisega täidavad kriminoloogid mitmeid erinevaid eesmärke. Üheks neist on olnud kuritegevuse ja delinkventsuse levimuse määramine, sealjuures latentse kuritegevuse „kompamine“. Teiseks eesmärgiks on olnud kriminaalse käitumise põhjuste selgitamine. Kolmandaks eesmärgiks on seatud kriminoloogiliste teooriate testimine. (Barberet, 2004 ref Traat 2009, 139)

Meetodi teeb eriliseks järgmine asjaolu, et vastates küsimustele, luuakse olukord, kus inimene annab aru ainult iseendale. Välisfaktorid teda ei mõjuta, keegi tema käest midagi ei nõua ja ei karista. Seega vastaja võib olla iseendaga aus. See on ilmselt parim võimalus saada ülevaadet süütegudest, mida teiste meetoditega on raske või isegi võimatu uurida täies mahus. Sellised õigusrikkumised nagu joobes juhtimine, uimastite tarvitamine ning pisivargused ei pruugi kunagi statistikasse jõuda ning ainus võimalus nendest teada saada on otse küsimine inimeste käest ja seda anonüümse küsitluse läbiviimisel.

Eneseteadustusuuringud, nagu intervjuud ja küsimustikud on suunatud sellele, et saada vajalikku informatsiooni otse inimese käest. Peamine kvantitatiivne eneseteadustus uuringu lähenemine on küsimustikule vastamine, kuid kasutusel on ka struktureeritud intervjuu ja interneti teel saadetakud uuringud. Eneseteadustus-meetodi kasutamise eksistentsiaalsemaid küsimusi on vaadeldava meetodi valiidsus ja reliaablus. Reliaablus on see, kui saadakse samad tulemused ka samade indiviidide korduval mõõtmisel, reliaablus osutab järjekindlusele ja püsivusele. Reliaablus näitab, kui stabiilsed on uurimistulemused, kas on võimalik süstemaatiliste vigade esinemine. Üheks võimaluseks eneseteadustus-uuringute reliaabluse hindamiseks on test- retest meetodi kasutamine. Sellistes uuringutes kasutatakse sama meetodikat (samu küsimusi) ja sama valimit, mida varemgi. Seejärel viiakse läbi vastuste korrelatsioonanalüüs. Paljude eneseteadustus-uuringute test- retest reliaablus on osutunud küllalt kõrgeks korrelatsioonikordajaga ning näitajaks on 0,85–0,99. Mitme uuringu tulemusi analüüsides on jõutud järeldusele, et selliste uuringute andmete reliaablus on kõrge, valiidsus on osutunud rahuldavaks, välja arvatud väga spetsiifiliste valimite puhul. (Thornberry & Krohn, 2000, pp. 44-47)

Valiidsust kui teadusuuringu kvaliteedi näitajat võib määratleda kui astet, mil määral mõõtmine, indikaator või andmete kogumise meetod omab võimet olla tõene, niivõrd kui seda üldse saab hinnata. Üheks võimaluseks eneseteadustus-uuringute valiidsust hinnata on võrdlemine, kuivõrd vaadeldaval meetodil tehtud uuringute tulemused on kooskõlas muude kuritegevuse mõõtmiste tulemustega. Ilmneb, et paljud eneseteadustus-uuringu aspektid on heas kooskõlas nii politseistatistiliste kui ka viktimoloogiliste uuringute andmetega. Ilmselge kooskõla nähtub eneseteadustus-uuringute tulemustes, mis puudutavad õigusrikkumiste

toimepanijate sotsiaal-demograafilisi andmeid ja politseistatistilisi samalaadseid andmeid arreteeritute ning viktimoloogiliste uuringute demograafilisi andmeid, eriti just tõsisemate rikkumiste toimepanijate osas. Kõige veenvamaid eneseteadustus-uuringute valiidsuse soliiduse näitajaid võib täheldada, kui võrrelda eneseteadustus-uuringute andmetest tuletatud kuritegevuse trende politseistatistilistest ja viktimoloogilistest andmetest tuletatud kuritegevuse trendidega. (Traat, 2009, lk 139-140)

2. VALIK EESTI KOHTA LÄBIVIIDUD UURINGUID

Teises peatükis annab töö autor ülevaate Eestis läbiviidud uuringutest, mis on seotud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamisega alaealiste poolt. Töö autor toob välja põhilised riskitegurid, mis soodustavad uimastite tarvitamise alustamist ning statistilised andmed antud teemal.

2.1. Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise võrdlusuuring

European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (edaspidi ESPAD) on Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise võrdlusuuring. Kui rääkida sellest uuringust, siis seda võib nimetada üheks levinumaks uuringuks Euroopas. Uuringut viiakse läbi iga nelja aasta tagant, kõige esimene uuring toimus 1995. aastal ning viimane 2011. aastal. Rahvusvahelise uuringu eesmärgiks on välja selgitada, millised kogemused ja hoiakud on olnud õpilaste legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise esitatavates küsimustes. Samuti uuringus on käsitletud tegureid, mis on põhjustanud uimastite kasutamissagedust ja koguseid ning ei seata eesmärgiks välja selgitada alkoholi- ja uimastisõltuvusega õpilaste arvu. Uuringu läbiviimist koordineerib Euroopa Nõukogu Pompidou Grupp ning Rootsi Alkoholi ja Narkootikumide Kasutamise Keskus. Eestis viiakse seda uuringut läbi Tallinna Ülikooli Rahvusvahelise ja Sotsiaaluuringute Instituudi sotsioloogide poolt Tervise Arengu Instituudi tellimisel. Kuna aastatega on illegaalsete uimastite tarvitamine Eestis noorte inimeste poolt hakanud üha rohkem levima ning turule on ilmunud uued ained. Sellest tulenevalt alates 1995. aastast on igas järgnevas uuringu ankeedis illegaalsete uimastite küsimuste osa, et saada põhjalikku ülevaadet noorte uimastitarvitamise kohta. Näiteks 2003. aastal olid lisatud küsimused GHB ja „maagiliste seente“ kohta. 2007. aastal olid lisatud küsimused poppersi ja ketamiini kohta. Aastatel 1995 ja 1999 olid ankeedid saadetud koolidesse posti teel ning alates 2003. aastast on küsitlajakäinud ise koolides. Küsitlaja kohalolek tagab suurema osaluse ja aitab võita õpilaste usalduse. Kindlasti teavitatakse õpilasi uuringus osalemise anonüümsusest ning et uuringuga puutuvad kokku vaid uuringu läbiviijad. 2011. aasta küsitlus oli korraldatud veebruari keskpaigast kuni märtsi keskpaigani ning selles osales 135 kooli üle Eesti. Mõned koolid keeldusid küsitlusest, põhjendades seda teiste samal ajal läbi viidud testide või ajapuudusega. (Kobin, Maarja; Allaste, Airi Alina; Sooniste, Tuule;

Derman, Niina; Vainu, Vaike; Reiska, Epp; Kaha, Kaisa; Araste, Lii; Saat, Helve; Vorobjov, Sigrid; Saar, Uno, 2012, lk 4-5)

2011. aasta tulemustest on näha, et 73% õpilastest on vähemalt ühe korra proovinud suitsetamist, 45% olid suitsetanud 6 ja enam korda elu jooksul ning 18% on regulaarsed suitsetajad, kes võivad päevas suitsetada ühe sigareti. (Kobin, et al., 2012, lk 11)

Tabel 1. Alkohoolsete jookide ja illegaalsete uimastite proovivate/mitteproovivate osakaal (protsenti) (autori koostatud)

Aasta	Ei ole kordagi proovinud alkohoolseid jooke			Illegaalsete uimastite proovivate osakaal					Kanepi proovivate osakaal	
	1995 ja 1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007	2011	2007	2011
Osakaal (%)	5%	4%	6%	7%	15%	24%	30%	32%	27%	24%

Rääkides alkoholi tarvitamisest, siis kõik läbiviidud uuringud näitasid, et valdav osa koolinoortest oli proovinud elus kas või korra alkoholi. Kordagi elus mitteproovivate osakaal on püsinud praktiliselt samal tasemel. Illegaalsete uimastite proovimise osakaal on olnud kasvutendentsis. Jätakuvalt kõige levinumaks narkootikumiks on olnud kanep, kuid proovivate osakaal vähenes mõne protsendi võrra (vt tabel 1). Kust aga noored saavad illegaalseid uimasteid? ESPAD uuringu järgi said õpilased oma esimest uimastit sõprade käest ning sellest võib järeldada, et noored hakkavad tarvitama uimasteid oma eakaaslaste seltskonnas (Allaste, et al., 2004, lk 12; Kobin, et al., 2012, lk 12-15; 18-21)

Kui vaadelda põhjust, miks noored hakkasid tarvitama nii legaalseid kui ka illegaalseid uimasteid, siis see on seotud vaba aja veetmise eelistustega, koolis käimisega ning olulisel kohal on ka sotsiaalsed oskused. Kõik läbiviidud uuringud on näidanud seda, et need noored, kes veedavad rohkem aega väljas, sõpradega kaubanduskeskustes ja tänavatel, olid sagedamini proovinud uimasteid, tarvitanud alkoholi ja olnud purjus. Samuti õpilased, kelle õppeedukus oli teistest halvem ning kes puudusid koolist ilma mõjuva põhjuseta, olid sagedamini proovinud, tarvitanud alkoholi ja uimasteid. Näiteks õpilaste hulgast, kes puudusid koolist viimasel kuul üle 3 päeva ilma mõjuva põhjuseta, olid uimasteid proovinud

vähemalt ühe korra elu jooksul 59% vastanutest ning suitsetasid regulaarselt 45%. 41% vastanud õpilastest olid halva õppeedukusega ning 35% nende seast olid igapäevased suitsetajad. (Kobin, et al., 2012, lk 16, 47)

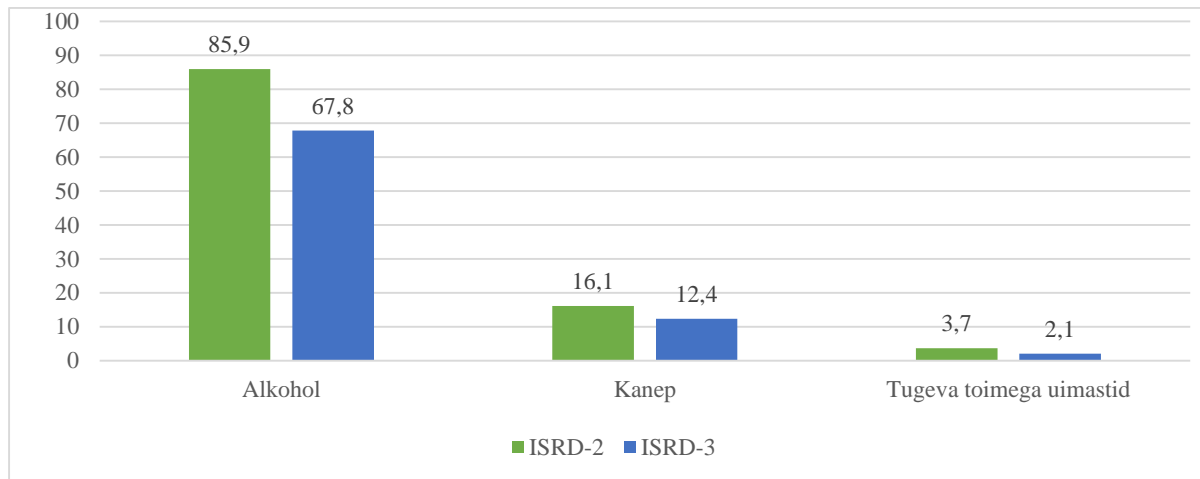
2.2. Rahvusvaheline laste enesekohane hälbiva käitumise uuring

Eesti osales 2012./2014. aastal rahvusvahelises uuringus, mis kannab ingliskeelset nimetust *International Self-reported Delinquency Study* juba teist korda (edaspidi ISRD-3). Esimest korda osales Eesti uuringus 2006. aastal. See on laste enesekohane hälbiva käitumise uuring, mille peamine eesmärk oli välja selgitada ja võrrelda omavahel tendentse alaealiste õigusrikkumiste toimepanemises ja kuriteo ohvriks langemises nii ajaliselt kui ka rahvusvaheliselt ning tuua sellest tulenevalt sarnasusi ja erinevusi. Tähtsal kohal oli ka laste hälbiva käitumise teoreetilised selgitused ning selleks kontrolliti neli teooriat: sotsiaalse kontrolli teooria, sotsiaalse disorganisatsiooni teooria, enesekontrolli teooria ja argirutiinide teooriat. Küsimustik koosnes kolmest osast: esimene oli fikseeritud osa, kus küsimuste sõnastust ei tohtinud muuta, täiendada ega vastusevariante lisada. Teine osa oli muutuv ning selle eesmärgiks oli koguda andmeid kriminoloogiliste teooriate kontrolliks. Kolmas osa oli valikuline, ehk iga riik võis ise otsustada, kas lisada neid küsimusi ankeeti või mitte. Lisaks oli igale riigile antud võimalus lisada spetsiifilisi küsimusi, mis võisid pakkuda huvi just selle riigi sotsiaalses kontekstis. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 4-9)

ISRD-3 uuringu sihtrühmaks olid 7.–9. klasside õpilased vanuses 12–16 aastat, kes õppisid Eesti üldhariduskoolides. 2006. aastal kui ka 2014. aastal olid küsitlusest välja jäetud eri- ja sanatoorsed koolid. Samuti ISRD-2 ja ISRD-3 vahe seisnes selles, et teisel korral täideti ankeete veebipõhiselt, mitte aga paber kandjal, mis võimaldas nüüd aega ja kulusid kokku hoida. Viimases uuringus osales 122 kooli, 232 klassi ning 3781 õpilast. Kuid peale andmete korrastamist ja puhastamist jäi järgi 3631 ankeeti, nendest 2836 ankeeti olid eestikeelsed ja 795 venekeelsed. Andmete puhastamine tähendas seda, et andmestikust oli eemaldatud poolikud ankeedid ning need, mille puhult kahtlustati, et vastused võivad olla ebaausad. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 10-12)

Kuna lõputöö teema on seotud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamisega, siis ei hakka töö autor kirjeldama tervet uuringut, vaid ainult seda osa, mis puudutab uimasteid.

„Ehkki alaealiste puhul alkoholi ja narkootikumide tarvitamine on var­tegu, ei ole seda arvestatud õigusrikkumiste skaalade koostamisel. Võrreldes ISRD-2 uuringuga on alkoholi ja narkootikumide tarvitamise skaala nuud oluliselt muudetud. Kasutusele on võetud ESPAD uuringus kasutatud skaala.“ (Markina & Žarkovski, 2014, lk 16)

Joonis 1. Uuringute ISRD-2 ja ISRD-3 vor­ldus legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes (protsenti) (autori koostatud)

Joonisest 1 võib järeldada, et kui võrrelda omavahel ISRD-2 ja ISRD-3 uuringuid, siis 2014. aasta uuringus on näha mitte küll markamisvarset langust, aga siiski oli vähem koolilapsi, kes olid proovinud alkoholi. Sellel võib olla mitu põhjust: üks nendest on see, et võrreldes 2006. aasta uuringuga lastel on raskem soetada endale alkoholiseid jooke. Teiseks võib tuua majanduslangust ning ei või mainimata jätta ka alkoholimuugi piiranguid (aktsiisi tõus, tõhusam kontroll alaealistele muumisel jne). Mis puudutab aga narkootilisi aineid, siis peamine põhjus võib seisneda hinnatousus. Kui 2006. aastal oli veel kehtivaks rahaks Eesti kroon, siis seoses 2011 aastal euro kabeletulekuga olid 2014. aastaks hinnad tõusnud. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 16)

Kui võrrelda eesti koole ja vene koole omavahel, siis 2014. aasta uuringust võib näha, et eesti õppekeelega koolide õpilased joovad rohkem alkoholiseid jooke (72,1%) kui venekeelsete koolide õpilased (52,3%). Varasematel aastatel läbiviidud uuringust ei ole näha ka mingit erinevust, s.t et uuringutulemused olid samad. Mis aga puudutab uimasteid, siis viimase uuringu põhjal on näha, et eesti koolilastest on proovinud elus kanepit 13,5% ning vene omadest ainult 8,7%. Kuid tugevatoimeliste narkootikumide tarvitamise osakaal on suurem

vene õppekeelega koolilastel- 2,8% ning eesti õppekeelega on 1,9%. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 22)

Miks aga lapsed hakkavad käituma hälbivalt? Sellel võib olla mitu põhjust. Kui vaadata seda perekonna vaatenurgast, siis riskiteguriteks võivad olla: suur perekond, kus on rohkem kui 3 last; ebamäärased lapsekasvatusemeetodid: nõrk järelevalve, distsipliin, halvad suhted jne; lapse füüsiline karistamine või isegi seksuaalne ärakasutamine; lapsed, kelle perekonnaliikmetele on omane kriminaalne või antisotsiaalne käitumine, võivad hiljem hakata käituma hälbivalt ning kuuendaks riskifaktoriks võib tuua muud riskifaktorid, mis on seotud perekonnaga näiteks noored vanemad, vanemad, kellel on narko- või alkoholisõltuvus. Eestis läbiviidud ülevaade tõi välja sarnaseid perekonnaga seotud riskifaktoreid ning nendeks osutusid perekonna struktuur, perekonnaliikmete kriminaalsus, teismeealised vanemad jne. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 37)

Viimase uuringu ISRD-3 (2013.-2014. aasta uuring) tulemuste kohaselt ei ole madal sotsiaalmajanduslik staatus noore inimese õigusrikkumiste toimepanemisele soodustavaks riskifaktoriks. Tänapäeval on aga palju lahutatud perekondi, mis omakorda soodustab sellistes poolikutes perekondades suuremat õigusrikkumiste võimalust. Näiteks lahutatud peredes laste hälbiva käitumise tase ületab tervikperekondade vastavat taset 10-15%. On avastatud, et üksikvanematega peredes elavatel noortel on kõrgem alkoholarvitamise risk. Vastavalt tulemustele 25,1% lastest elab ainult ühe vanemaga ja 4,4% elavad kellegi teisega. Samuti on oluliseks riskifaktoriks uimastite tarvitamine vanemate poolt, mis omakorda loob tingimusi, kus lapsed võtavad sellise käitumise eeskujuks. Laste ja vanemate vahelised halvad suhted on ka üks olulistest riskiteguritest lapse käitumise tekkimisel. Kui lapsevanemad teavad, kus ja kellega nende laps vaba aega veedab, siis võib eeldada, et laps ei hakka käituma hälbivalt. Viimase uuringu tulemusest ilmnes erinevus vene ja eesti keelt kõnelevate laste vahel. Vene õppekeelega õpilased hindasid suhteid vanematega paremaks kui eesti õppekeelega koolide omad. Kuid eesti keelt kõnelevate laste vanemad olid rohkem teadlikud oma laste elust kui vene keelt kõnelevate laste omad. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 37-44)

Tuleks kindlasti mainida, et peale perekonna on kool, sõbrad ning vaba aja veetmine ka olulised tegurid laste hälbiva käitumise kujunemisel. Koolikeskkonna puhul võib väita seda, et mida tugevam side on õpilastel kooliga, seda vähem tõenäoline on, et lapsed hakkavad käituma hälbivalt. Kui positiivsed suhted õpetajatega ei ole riskiteguriks, siis disorganiseeritud koolikeskkond on. Võrreldes omavahel ISRD-2 ja ISRD-3 uuringute tulemusi, siis on näha märgatavalt muutust selles osas, et ISRD-3 uuringu tulemuste kohaselt lapsed käivad vähem õhtuti väljas või üldse ei käi väljas ning pigem veedavad aega üksinda

kodus. Kui 2006. aastal näitaja nende puhul, kes ei käinud õhtuti üldse väljas oli 8,9% ning need, kes käisid iga päev väljas oli 26,7%, siis 2014. aasta uuringus 8,2% oli neid, kes käib igapäev väljas ja need, kes ei käi õhtuti väljas oli juba 23% vastanutest. Kuid natuke kasvas laste osakaal, kes veedavad aega üksinda, neid 2014. aastal võrreldes 2006. aasta uuringuga oli 14,6% ning vastav näitaja 2006. aastal oli 9,4%. Mida suurem on sõprade arv, seda rohkem on tõenäosus, et noored teevad midagi ebaseaduslikku. Kui veedetakse aega suurema sõprade grupiga, siis see on õigusrikkumiste toimepanemise riskifaktor, sest suurem hulk sõpru omab mõju sellele, et laps hakkab käituma hälbivalt. (Markina & Žarkovski, 2014, lk 57-68)

2.3. Valik teistest läbiviidud uuringutest

Peale ESPAD-i ja ISRD uuringute on veel mõningaid teisi, mis uurivad noorte hoiakuid seoses alkoholi, tubakaga ja teiste mõjuainetega. Näiteks *Health Behaviour of School-aged Children study* (edaspidi HBSC) on samuti üks rahvusvaheline uuring, mis uurib kooliõpilaste tervisekäitumist. Esimene uuring oli teostatud 1983/1984. aastatel ning selles osales 5 riiki. Uuring toimub iga nelja aasta tagant ning Eesti osaleb selles uuringus aastast 1993. Selle uuringu eesmärgiks on saada objektiivset teavet noorukite tervisekäitumisest, tervisest ja heaolust. Uuringu väärtuseks on ka sotsiaalmajandusliku tausta, perekonna funktsioneerimise, koolikeskkonna ja vabaaja tegevuste ning suhtlusringi iseloomustavate näitajate registreerimine. Need andmed aitavad põhjendada ja analüüsida õpilaste tervise ja tervisekäitumise trende. Tulemused on aluseks terviseedendusliku poliitika teaduspõhisele suunamisele. Sarnaselt teiste läbiviidud uuringutega olid uuringu sihtrühmaks koolinoored vanuses 11, 13, 15 aastat. Samuti selles uuringus olid välja jäetud erivajadustega laste koolid. Viimase uuringu valimiks oli 5601 õpilast ning peale andmete korrastamist jäi 4923 koolilast. Samalaadselt teiste uuringutele oli ankeet anonüümne ning vabatahtlik. Enne 2000. aastate viis läbi HBSC uuringut Tartu Ülikooli või Tervisekasvatuse keskuse juhtimisel Tervise Arengu Instituut ning peale 2000. aastaid siis iseseisvalt. (Aasvee, Katrin; Eha, Marge; Härm Tiiu; Liiv, Krystiine; Oja, Leila; Tael, Mariliis, 2012, lk 5-8)

Mis puudutab tubakatooteid, siis uuringud on näidanud, et mida varem alustatakse suitsetamist või proovimist, seda tõenäolisem on, et 15-aastasena saab laps regulaarseks suitsetajaks. 2010. aasta uuringus neid, kes ei ole suitsu proovinud, 11–15-aastaste õpilaste hulgas oli kokku 50% ning suitsu ei olnud proovinud poistest 44% ja tüdrukutest 55%. Kui

noored said vanemaks, siis regulaarselt suitsetavate 11–15-aastaste õpilaste osakaal suurenes, tüdrukutest 13-aastastest suitsetab iga päev 3%, 15-aastastest 10% ning poistest 13-aastastest suitsetab iga päev 6%, 15-aastastest 16%. Samuti on viimastel aastatel kasvanud noorukite seas populaarsus vesipiibu suitsetamisel. On levinud väär arvamus, et vesipiip ei kahjusta tervist, kuid uuringud on näidanud, et vesipiipu suitsetades satub organismi ja ümbritsevasse keskkonda rohkem vingugaasi kui tavalisest sigaretist ning samuti suurendab vesipiibu suitsetamine südameinfarkti riski sarnaselt sigarettide suitsetamisega. Viimase HBSC uuringu kohaselt vesipiipu proovis üldse 41% õpilastest vanuses 11–15 aastat, neist 43% olid poisid ja 39% olid tüdrukud. Vanemaks saades vesipiipu proovinute arv suureneb. Regulaarselt, vähemalt üks kord nädalas või iga päev suitsetab vesipiipu 3% õpilastest. Samas viimane kooliõpilaste tervisekäitumise uuring näitas, et 11–15-aastastest õpilastest oli 69% elu jooksul proovinud alkoholi. Iga kuu tarvitab noortest alkoholi 48% ning 9% teeb seda vähemalt kord nädalas ehk regulaarselt. Kui aga rääkida illegaalsetest uimastitest, peamiselt kanepist, siis see on esimene illegaalne uimasti, mida noorukid esmalt proovivad ning mis on vahendajate kaudu ka kõige kergemini kättesaadav. 2010. aasta uuringus oli kanepi elu jooksul proovinute osakaal 11–15-aastaste õpilaste seas 10%. Kanepit olid proovinud 12% poistest ja 8% tüdrukutest ning kanepi katsetamine kasvab kiiresti 15-aastaste seas. (Aasvee, et al., 2012, lk 48-57)

2014. aastal oli Politsei- ja Piirivalveameti poolt tellitud ja AS Emori poolt teostatud „Riskikäitumise teadlikkuse uuring“, mille eesmärgiks oli luua metoodikat, mis võimaldas mõõta elanike suhtumist, teadlikkust ja käitumist regulaarseks mõõtmiseks politsei poolt mõjutatavates süüteoennetuslikes aspektides ning teostada esmakordne andmekogumine. Uuring hõlmas kuute valdkonda, millest üks oli sõltuvusainete tarvitamine. Andmekogumine toimus kolmes erinevas sihtrühmas. Need olid: täiskasvanud elanikkond– (18-74-aastased), üldhariduskoolide õpilased ja üldhariduskoolide õpetajad. Näiteks sõltuvusainete osas oli uuritud kooliõpilastelt nende kokkupuudet erinevate tubakatoodetega, alkoholiga, inhalantide ja narkootikumidega. Lisaks oli küsitud arvamust selle kohta, kui lubatud peaksid erinevad sõltuvusained olema ja fikseeriti õpilaste teadmisi mõjuainete ohtudest ning 8. ja 12. klasside õpilased andsid ülevaate oma oskustest abistada üledooside puhul. Näiteks 6., 8. ja 12. klasside õpilastest tunnistasid 16%, et nad on oma elu jooksul narkootilisi aineid tarvitanud; suurem osa proovis ainult üks kord. Vanusega tarvitanute osakaal kasvab ning 12. klassides oli see neli korda kõrgem kui 8. klassides. 6. klasside õpilastest olid uimastitega kokku puutunud 1% ning nendest 3 vastajat märkisid, et tarvitasid narkootikume korduvalt. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2014)

2010. aastal Tallinna Ülikooli poolt läbi viidud uuring nimega „Uimastite tarvitamine ja sellega seotud riskikäitumine Tallinna ööklubisid külastavate noorte hulgas“. Uurimuse eesmärk oli saada ülevaadet klubilise uimastitarvitamise praktikate ja selle seotuse kohta riskikäitumisega Tallinna Kesklinnas. Uuring oli suunatud noorte pidutsemiskontekstis tavaklubides toimuvale ja teistes kohtades toimuvatele pidudele. Uuringu kokkuvõtteks selgus, et Tallinnas seos konkreetse muusikastiili ja stimulantide tarvitamise vahel puudub. Uuring tõi välja, et uimasteid tarvitatakse pigem harjumusest mitte sõltuvalt muusikastiili eelistustest. (Vihma, Peeter ; Allaste, Airi Alina; Mäe, Rene; Araste, Lii; Kaha, Kaisa; Uusmaa, Hannaliisa, 2010)

Sarnastel teemadel on kirjutatud ka lõputööd, bakalaureusetööd, magistritööd. 2014. aastal on kirjutanud Veiko Villo bakalaureusetöö teemal „Sotsiaalse keskkonna mõju koolinoorte uimastitarvitamisele“. Töö peamiseks eesmärgiks oli uurida, kas sotsiaalne keskkond mõjutab noorte uimastite tarvitamist. V. Villo uurimus toetus A. Bandura sotsiaalse õppimise teooriale, mis selgitab, kuidas lähiümbruskond avaldab mõju ning kuidas see võib muuta inimese käitumist ning Travis Hirschi sotsiaalsete sidemete teooriale, mis seletab, kuidas muutused inimestevahelistes suhetes võivad esile kutsuda teatud liiki käitumist. Uimastite tarvitamist mõjutavad lähisugulaste, sõprade uimastiprobleemid ning halvad suhted perekonnas. (Villo, 2014)

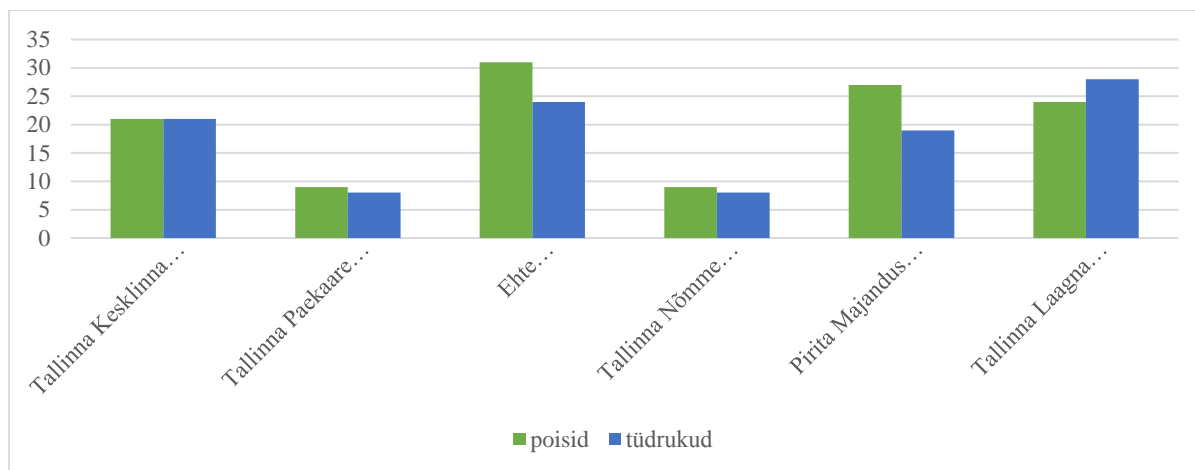
2006. aastal oli kirjutatud Robert Avaste poolt lõputöö nimega „Eneseraporti uuringud alaealiste kuritegevuse uurimismeetodina (Tartu koolides)“. Selle lõputöö eesmärgiks oli eneseraporti uuringute abil leida efektiivne võimalus saada lisaandmeid politseiametnikele peale ametliku statistika. Selle raporti läbiviimise tulemustest ei leidu ainult paljad faktid, vaid ka see asjaolu, et meetod võimaldab nähtuste selgitamist. (Avaste, 2006)

3. ALAEALISTE UIMASTITE TARVITAMISE UURING TALLINNA KOOLIDES

3.1. Uuringu eesmärk, läbiviimise protseduur ja meetoodika

Töö autori eesmärgiks oli analüüsida ja võrrelda 9. klasside õpilaste uimastite tarvitamise levimust eneseteadustus-uuringu meetodi abil. Samuti töö autor oli püstitanud järgmised uurimisküsimused, millele ta püüdis leida vastuseid. Esimene uurimisküsimus oli: milles seisnevad eesti ja vene noorte uimastite tarvitamise levimuse erinevused ja sarnasused? Teine oli kui populaarne on noorte seas uimastite tarvitamine ning viimaseks oli millised on noorte hoiakud, mis on seotud uimastite tarvitamisega?

Lõputöö uurimismeetodiks oli välja valitud eneseteadustus- uuringu meetod, mis seisnes selles, et selle abil oli läbiviidud anonüümne ankeetküsitlust (vaata lisa 1) kahes keeles, kus 9. klasside õpilased vastasid iseseisvalt küsimustele. Küsitlusest võttis osa kuus Tallinna kooli erinevatest linnaosadest, kuna autor on ka ise Tallinnast pärit. Sealhulgas oli valitud ka autori enda kool, mida ta oli varem lõpetanud. Autor soovis saada ülevaadet uimastite tarvitamise levimusest ja põhjustest pealinna koolides. Küsitluses osales kolm vene õppekeele kooli (vt joonis 2): Põhja- Tallinnas Ehte Humanitaargümnaasiumi Ehte hoone ja Ranniku hoone, Kesklinna linnaosas Tallinna Kesklinna Vene Gümnaasiumi Lenderi hoone, Lasnamäe linnaosas Paekaare Gümnaasium. Kolm eesti õppekeele kooli olid järgmised (vt. joonis nr. 2): Nõmme linnaosast Tallinna Nõmme Gümnaasium, Pirita linnaosast Pirita Majandusgümnaasium ning Lasnamäe linnaosast Tallinna Laagna Gümnaasium. Antud küsitluse abil selgitati välja alaealiste uimastite tarvitamise levimus ja hoiakud. Küsitlus oli läbi viidud ajavahemikul veebruar kuni märtsi algus 2015. aasta ning kokku vastas 233 õpilast, neist 116 vastanut olid vene koolide õpilased ja 117 olid eesti koolide õpilased. Kuid lõpliku valimi moodustas siiski 229 õpilast (114 vene koolidest ja 115 eesti koolidest), kuna nelja ankeedi suhtes esines kahtlus, et õpilased vastavad ebaausalt. Neist 2 olid venekeelset ankeeti ja 2 eestikeelset. Autor käsitleb eesti koolides õppivaid vene lapsi kui eestikeelseid noori ja vene koolides õppivaid eestikeelseid noori kui venekeelseid noori. Alloleval joonisel on täpsemalt kajastatud õpilaste jaotus koolide ja sugude kaupa:

Joonis 2. Õpilaste jaotus koolide ja sugude kaupa (autori koostatud)

Ankeet koosnes 54 valikvastustega küsimusest, selle täitmine võttis aega umbes 15 minutit ning oli jaotatud viieks osaks. Esimene osa sisaldas üldiseid andmeid- sugu, vanus ja rahvus. See osa oli vajalik selleks, et eristada mehi ja naisi, eesti- ja venekeelseid noori. Teine osa sisaldas perekonda ja kooli puudutavaid andmeid, kus autor soovis teavet vastanute sotsiaalse staatuse kohta, kuidas ja kellega noored veedavad oma vaba aega. Ka selles osas toodi välja võrdlused eesti ja vene keelt kõnelevate noorte vahel.

Kolmas osa sisaldas legaalseid uimasteid puudutavaid küsimusi, mis omakorda jaotusid veel eraldi alkoholi ja tubakatoodete küsimusteks. Töö autor soovis teada saada, kas noored on kunagi alkoholi ja tubakatooteid proovinud või tarvitanud, kui sageli nad seda tegid ja mis vanuses hakkasid tarvitama. Samuti oli selliste küsimuste blokk vajalik, et võrrelda omavahel eesti ja vene keelt kõnelevaid noori ning teha selle põhjal järeldusi. Samu andmeid sisaldas ka neljas osa, kus autor püüdis teada saada, kas noor on kunagi proovinud illegaalset uimastit ning viimaseks oli küsimuste osa teadlikkuse kohta uimastite mõjust ja kättesaadavusest, kus töö autor soovis teada saada, kui tõsiselt noored suhtuvad uimastite tarvitamise ja võimalikke uimastite kättesaadavuse viise. Viiendas osas olid küsimused teadlikkuse kohta uimastite mõjust ja kättesaadavusest, kus töö autor soovis teada saada, kui tõsiselt noored suhtuvad uimastite tarvitamise ning sellega seotud tagajärgedesse ja kui teadlikud ollakse uimastite kättesaadavuse viisidest.

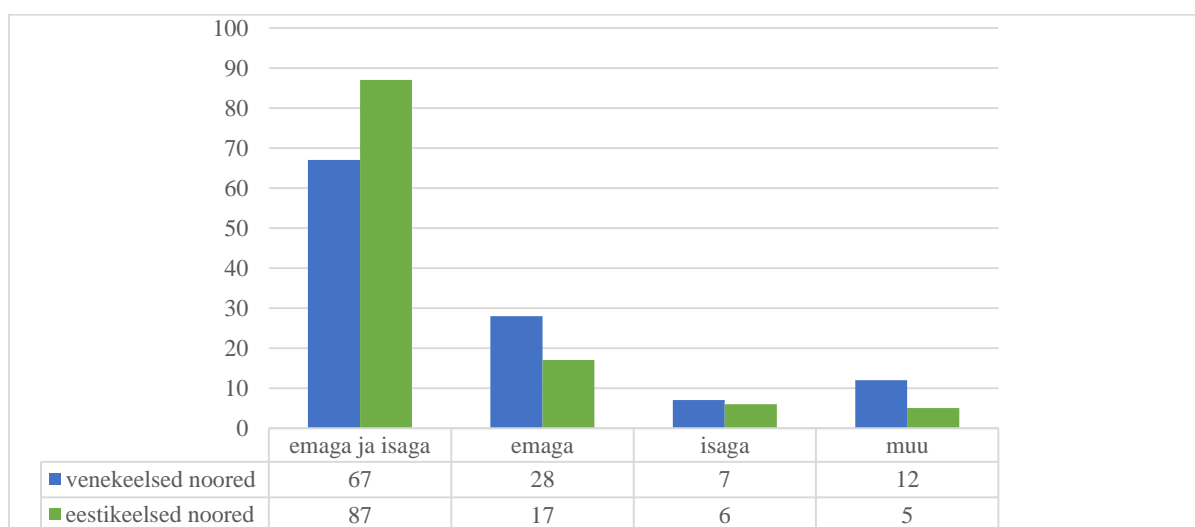
Koolid olid valitud erinevatest linnaosadest, eesmärgiks oli saada parem ülevaade hoiakutest nendes piirkondades. Piirkonnad võib jagada omakorda kolmeks tasemeks: Põhja- Tallinna linnaosa, probleemne piirkond uimastite tarvitamise poolest, sest tarvitajate kontsentratsioon antud piirkonnas on suur; Lasnamäe ja Kesklinna linnaosad; Pirita ja Nõmme linnaosad, kus

kuritegevuse tase on madalaim võrreldes teiste piirkondadega. Samuti on seal kõrgemad inimeste sissetulekud ja elukvaliteet. Edaspidi kasutab töö autor kooli nimetuste asemel numbreid alates ühest kuni kuueni. Paaris numbrid tähistavad eesti õppekeelega koole, paaritud numbrid vene õppekeelega koole. Koolide tähistamine numbritega on autori arvates vajalik, et konkreetseid koole saadud tulemuste tõttu mitte halvustada.

Ankeet oli koostatud kahes keeles ning õpilastele anti võimalus vastata küsimustikule keeles, mida nad peavad oma emakeeleks. Oluline on välja tuua, et mitte üheski eesti koolis ei valitud venekeelset ankeeti ning vastupidi. Õpilasi teavitati, et ankeedi täitmine on anonüümne ning saadud vastused kasutatakse ainult statistiliste andmete jaoks. Lõputöö autor käis ise koolides, jagas ankeete ning vastas täiendavatele küsimustele. Täidetud ankeedid sisestas töö autor tabeltöötlussüsteemi Microsoft Excel ja selle abil koostas ka lõputöös olevad joonised.

3.2. Tulemuste analüüs

Selles peatükis analüüsib ja võrdleb autor omavahel vene ja eesti õppekeelega koolidest saadud andmeid. Küsimustiku teine osa oli pühendatud perekonda ja kooli puudutavatele andmetele ning nende abil sai teada vastanute sotsiaalset staatust, kuidas ja kellega noored veedavad oma vaba aega. Samuti selle osaga sai tehtud võrdlusi eestikeelsete ja venekeelsete laste vahel.

Joonis 3. Koolinoorte kooselu vanematega rahvuse lõikes (autori koostatud)

Joonisel 3 on näidatud koolinoorte kooselu vanematega rahvuse lõikes: kõige rohkem vastas, et nad elavad koos mõlema vanemaga- eestikeelsed lapsed (87 vastanut), neile järgneb venekeelsete laste osakaal (67 vastanut). Ühe vanemaga (emaga) elab 17 eesti keelsetest noortest ning venekeelsetest lastest 28 vastanut. Sellele järgneb ka muu variant, millele vastas 5 eesti õppekeelega koolilast ja 12 vene õppekeelega koolilast ning kõige väiksem osakaal on isaga elamine. Sellele vastas ainult 6 eesti keelt kõnelevat last ja 7 vene keelt kõnelevat last. Sellest võib järeldada, et kõige levinum perekonnatüüp nii eesti kui ka vene keelt kõnelevate koolinoorte seas on elamine koos mõlema vanemaga. Autor märgib, et ka üksikvanemaga elamine on levinud noorte seas, eriti ainult emaga kooselamise puhul. Kui võrrelda omavahel vene ja eesti noorte kooselamist, siis ei ole näha eriti suurt vahet.

Kui aga rääkida, kas laps on ainuke peres või mitte, võib märgata sellist tendentsi, et 84% (97 vastanutest) eesti keelt kõnelevatest lastest ei ole ainukesed lapsed peres ning vaid 16% (18 vastanutest) on ainukesed lapsed peres. Vene õppekeelega koolide õpilaste seas on olukord järgmine: 64% (72 vastanutest) märkisid, et nad ei ole ainukesed lapsed perekonnas ning 35% (42 vastanutest) panid, et nad on ainukesed lapsed peres. Venekeelsete koolinoorte ja eestikeelsete noorte seas on selline vahe märgatavalt suur.

Tabel 2. Suhted perekonnas rahvuse ja soo lõikes (autori koostatud)

			Väga head	Head	Kesised	Väga halvad	Muu
Sugu	Poiss	Vene	12	36	13	0	0
		Eesti	22	29	8	1	0
	Tüdruk	Vene	18	21	13	1	0
		Eesti	21	22	10	1	1
Õppekeel	Vene		30	57	26	1	0
	Eesti		43	51	18	2	1

Järgnevalt vaatab töö autor, millise on suhted perekonnas rahvuse ja soo lõikes. Nagu on näha (vt tabel 2), siis vene õppekeelega 30 vastanutest hindasid oma suhteid perekonnas väga heaks, tunduvalt rohkem hindasid oma suhteid headeks, 26 märkisid, et nende suhted on kesised ning ainult 1 vastanutest märkis, et tal on väga halvad suhted perekonnas. Eesti õppekeelega noorte seas on jaotused sarnased vene õppekeelega noortele. Näiteks perekonnas on head suhted 51 vastanul, 18 vastanul on suhted kesised. Kui analüüsida suhteid perekonnas soo ja keele järgi, siis on näha olulist vahet vene poiste (12 vastanut) ja eesti tüdrukute (21

vastanut), nende puhul on see näitaja peaaegu poole võrra suurem. Kui aga võrrelda omavahel eesti poisse (22 vastanut) ja vene tüdrukuid (18 vastanut), siis märgatav vahe puudub.

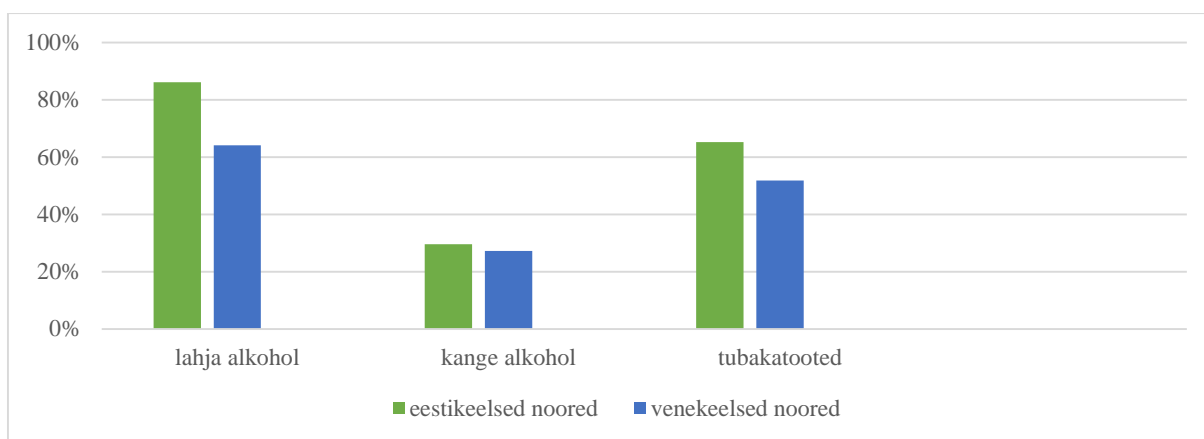
Mis puudutab vaba aja veetmist koos vanematega, siis siin soovis autor välja selgitada pere materiaalsel olukorda, vanemate teadlikkust, kellega nende laps veedab aega ning kui tihti veedab noor vaba aega oma perega. Venekeelsete noorte seas selgub tulemustest, et 14 noore materiaalne olukord võrreldes teistega on väga hea, mis teeb ligikaudu 12% . Kõige suurem vastanute hulk, 49, kelle majanduslik olukord on hea (43%). 37% (43 vastanut) hindasid oma majanduslikku olukorda keskmiseks. Kui vaadata kui teadlikud on vanemad sellest, kellega nende laps veedab aega, siis 83% (95 koolinoort) vastasid, et nende vanemad teavad, kellega nad veedavad oma vaba aega ning ainult 8% (9 noort) vastasid eitavalt sellele küsimusele. Kõige rohkem veedavad vaba aega vanematega vene õppekeele koolide õpilaste vastanute 45% (54 noort) 1-2 korda nädalas ning 21% (24 noort) iga päev. 15% eestikeelsetel noortel on väga hea majanduslik olukord (17 inimest), hea on 56% (64 noorel). Majanduslikku olukorda hindasid keskmiseks 27% noort (31 inimest). 84% vastanute sõnul (96) on nende lapsevanemad teadlikud sellest, kellega veedab vaba aega nende laps. Mitte teadlikud on ainult 10 vastanute, mis teeb ligikaudu 9%. 39% eestikeelsetest noortest (45) veedavad vaba aega vanematega 1-2 korda nädalas ning 28% (32 vastanut) iga päev.

Järgmised kolm küsimust olid omavahel seotud ning olid suunatud suhtumisele kooli ja kooliväärtustamisele. Kõige rohkem huvitas autorit suhted koolis, koolist puudumised ja huvi koolis käimise vastu. Selles osas esinesid erinevused eesti ja vene õppekeele koolide õpilaste seas. 54% (62 vastanut) eestikeelsetest lastest ja 40% venekeelsetest noortest (46) vastasid, et neile meeldib koolis käia. Eriti ei meeldi koolis käia eesti noortest 36% (41) ning venekeelsetel õpilastel oli see näit 40% (46 vastanut). Kõige rohkem meeldis koolis käia ainult 3% küsitletutest ja vene koolides oli näitajaks 3%. Ilmnes asjaolu, et 68% eestikeelsetel noortel on suhted oma õpetajatega ja koolikaaslastega head ning venekeelsetel õpilastel on see näitaja ainult 38%. Väga heaks hindasid oma suhteid 16% eesti noortest ja 9% vene õppekeele koolide õpilastest. 34% venekeelsetest noortest hindasid oma suhteid õpetajatega ja koolikaaslastega pigem headeks ning eesti noortest hindasid 21%. Tuginedes saadud tulemustele jõudis autor järelduseni, et eestikeelsed õpilased hindavad oma suhteid õpetajate ja koolikaaslastega paremaks kui venekeelsed noored. Koolist puudusid ilma mõjuva põhjuseta 69% venekeelsetest noortest ning 67% eestikeelsetest õpilastest. Vaatamata sellele, et eesti õppekeele koolide õpilased hindavad oma suhteid koolis paremateks, puuduvad nad koolist vene noortega peaaegu võrdselt.

Noorte vaba aja veetmise küsimustes oli 4 põhisuunda: kellega eelistatakse veeta vaba aega, kui tihti noored viibivad kodust eemal, millistele tegevustele pühendatakse oma vaba aega ning millele pühendatakse oma vaba aja veetmisel koos sõpradega. Kõikidest vene koolide vastanutest seoses vaba aja veetmise eelistusega kõige populaarsemaks osutus sõpradega vastus- 67%. Sellele järgnes suurema vahega vaba aja veetmine perekonnaga- 20%. Samuti eesti õppekeelega koolides noorte seas osutus populaarseks vaba aja veetmine koos sõpradega- 70%. Nagu ka vene koolinoorte seas järgmisena, oli toodud välja perekond- 19%.

Kui võrrelda eestikeelseid ja venekeelseid noori vaba aja veetmises, siis vahe on väike ning on näha, et eesti noored samuti veedavad meelsamini oma vaba aega koos sõpradega kui lähedastega. Järgmises küsimuses 46% venekeelsetest noortest märkisid, et ei viibi kogu aeg kodus, eelistavad olla eemal, mis osutus kõikidest variantidest populaarsemaks. Teine populaarsuse poolest oli, et 31% vene keelt kõnelevaid noori ei käi õhtuti kodust väljas. Ainult 24% vastasid, et ei ole õhtuti kodus igapäevaselt. Eestikeelsetest noortest populaarsem oli „muu“ variant- 67% ning nad märkisid, et ei ole õhtuti kodus keskmiselt 1-4 korda nädalas. 22% vastanutest märkisid, et nad üldse ei käi õhtuti väljas ning 17% vastasid, et ei ole kodus igapäevaselt õhtuti. Kõige populaarsemaks vastuseks küsimusele, mida tehakse tavaliselt koos sõpradega vabal ajal, oli eestikeelsete noorte seas variant – sõpradega jalutamine 36% ning koos sõpradega tegeles ühise hobiga 28% vastanutest. Venekeelsete koolide õpilastel oli samuti kõige populaarsem vaba aja veetmine koos sõpradega- 27% ja sõpradega veedeti kõige rohkem aega kaubanduskeskustes- 29%.

Kolmas osa oli suunatud legaalsete uimastite tarvitamisele, kus oli kolm põhisuunda: lahja alkohol, kange alkohol ja tubakatooted. Antud osas soovis autor saada ülevaadet, kui suur osa noortest on seda proovinud, mis vanuses, kellega, kui palju ja kas on saanud selle eest karistada. Alloleval joonisel on näha noorte jaatavad vastused küsimustele, kas nad on tarvitanud või proovinud lahja ja kanget alkoholi ning tubakatooteid:

Joonis 4. Legaalseid uimastite tarvitajate osakaal (protsenti) (autori koostatud)

Tulemustest on näha, et lahjat alkoholi on proovinud rohkem eestikeelseid noori kui vene omasid. Erinevus on 22%. Kange alkoholi vahe on aga tunduvalt väiksem- 2%. Tubakatoodete poolest on vahe 13%. Tulemustest nähtub, et eesti õppekeelega koolide noored tarvitavad või on proovinud oma elus rohkem legaalseid uimasteid kui venekeelsed noored. Kuid täpsemaid tulemusi on näha järgmisel tabelil:

Tabel 3. Legaalseid uimastite tarvitamine koolide lõikes jaatavalt vastanute vahel (autori koostatud)

Legaalsed uimastid	Koolid					
	1	2	3	4	5	6
Lahja alkohol	71% (30)	83% (38)	59% (32)	88% (15)	71% (12)	89% (46)
Kange alkohol	28% (21)	67% (31)	38% (21)	41% (7)	35% (6)	92% (48)
Tubakatooted	28% (21)	65% (30)	55% (30)	35% (6)	47% (8)	71% (37)

Tabelist 3 nähtub, et koolis nr 2 on tarvitanud lahja alkoholi 83% eestikeelseid noori, koolis nr 4 näitaja oli 88% ning koolis nr 6 vastav näitaja oli 89%. Venekeelsetest noortest koolis nr 1 lahja alkoholi olid tarvitanud 71% jaatavalt vastanutest, koolis nr 3 oli tulemuseks 59% ning koolis nr 5 71%. Siit on näha, et rohkem tarvitanuid oli eestikeelsete koolinoorte seas ning vene õppekeelega koolidest noored olid tarvitanud lahjat alkoholi vähem. Kange alkoholi tarvitajate osakaal oli kõige suurem eestikeelses koolis nr 6- 92%, kuid venekeelsetest koolidest oli tarvitajate osakaal kõige suurem koolis nr 3- 38%. Sellele järgnes eesti õppekeelega kool nr 2- 67% ning vene õppekeelega kooliks oli kool nr 5- 35%. Kõige madalam osakaal eestikeelsetest koolidest oli koolil nr 4- 41% ning vene koolis vastav näitaja

oli koolil nr 1- 28%. Kui vaadata tubakatoote tarvitajate osakaalu, siis see on jälle kõige suurem eestikeelses koolis nr 6- 71%. Teine positsioon on koolil nr 2- 65% ning viimane on kool nr 4- 35%. Vene koolidest on kõige suurem kange alkoholi tarvitajate osakaal koolis nr 3- 55%. Teisel kohal on kool nr 5- 47% ning viimane on kool nr 1- 28%.

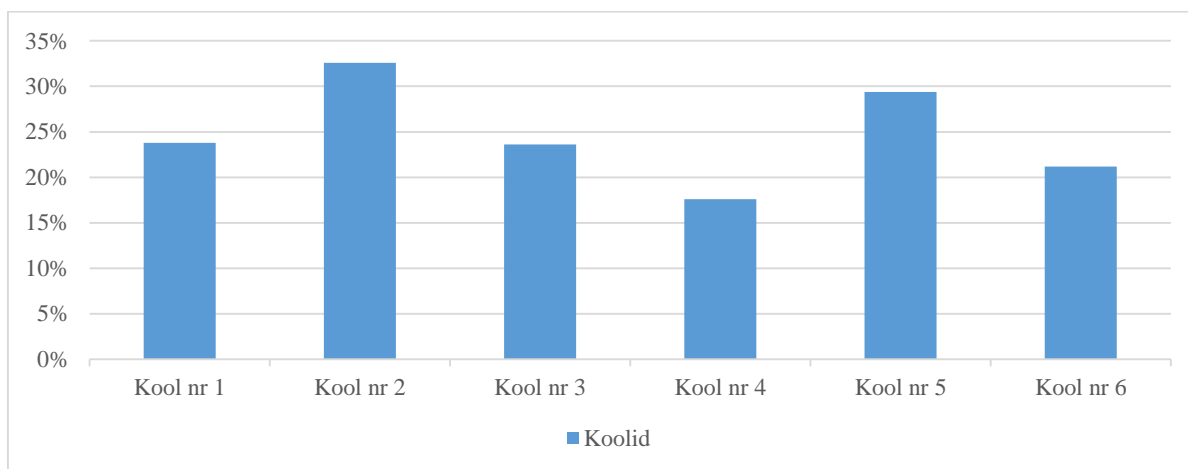
Linnaosade sotsiaalse- majandusliku olukorra ja legaalsete uimastite tarvitajate arvu vahel autor tuvastas seost nii eesti kui ka vene õppekeele koolides. Antud olukorras võib öelda, et linnaosa või piirkond soodustab teatud olukorda, mis viib legaalsete uimastite tarvitamise suurenemiseni. Ainuke kool, mis ei kinnita seda seost on eesti kool nr 2. Võimalikuks põhjuseks on olukord, et antud koolis hindasid oma majanduslikku olukorda heaks ja väga heaks kõrgeim osakaal kõikide koolide vastanute seast- 76% ning see, et antud kool asub sotsiaal- majanduslikust seisukohast paremas piirkonnas. Omakorda võib see tähendada, et õpilastele antakse rohkem taskuraha ning raha kulutatakse legaalsetele uimastitele.

Eesti õppekeele koolides märgiti kõige nooremaks lahja alkoholi proovimise vanuseks 6 aastat- 2% ning kõige rohkem on puutunud kokku lahja alkoholiga 13- aastased- 20%. Omakorda vene koolides kõikidest vastanutest kõige nooremad lahja alkoholi proovijad olid 7-aastased- 1%. Enam levinum vanus vastanute seas oli 14- 37%. Eesti noortest kange alkoholiga on puutunud kokku alates 10. eluaastast- 1%. Kõige suurem osakaal puutub kokku vanuses 13- 33%. Venekeelsed noored puutuvad kokku kange alkoholiga samuti 10-aastaselt- 2% ja enamus vanuses 15- 42%. Mis puudutab tubakatooteid, siis eesti noortest sellega puutus kokku juba 6- aastaselt- 3% ning suurem osakaal puutub kokku 14- aastaselt- 24%. Vene noored alustavad tubakatoote proovimist 7-aastaselt- 2% ning suurim osakaal puutub sellega kokku 13-aastaselt- 22%. Enamus eesti noortest puutub kokku lahja ja kange alkoholiga aasta aega varem kui vene noored. Tubakatootetega on olukord vastupidine- enamus vene noori on sellega puutunud kokku aasta aega varem kui eesti noored.

Küsimustele, kellega tarvitatakse legaalseid uimasteid, on vastused nii eestikeelsete kui ka venekeelsete noorte seas sarnased. Lahja alkoholi puhul populaarsuse poolest tulemused olid järgmised: 76% eesti noortest pruukisid lahjat alkoholi koos sõpradega ja 17% koos vanematega. Venekeelsete noorte seas 74% tarvitasid lahjat alkoholi koos sõpradega ning 22% koos vanematega. 88% eestikeelsetest noortest tarvitasid koos oma sõpradega kanget alkoholi ning koos vanematega 11%. Venekeelsete koolide noortel vastav näitaja oli 96% ja 4%. Tubakatoote tarvitamise poolest tulemused eriti ei erinenud. Eestikeelsetest noortest suitsetasid koos sõpradega 55% ja üksinda 22%. Vene noored aga suitsetasid koos sõpradega 54% osakaaluga ning üksinda olid suitsetanud 25% noortest.

Töö autorit huvitas, kui suur osakaal noori on saanud karistada alkoholi ja tubakatoodete tarvitamise eest vanemate ja/või politsei poolt. Lahja alkoholi tarvitamise eest said karistada 11% eestikeelsete koolide noori ja 23% vene õppekeele koolide noori. Kange alkoholi tarvitamise eest olid karistatud 18% eestikeelseid ja 35% venekeelseid noori. Tubakatoodete tarvitamise eest said karistada 17% eesti noortest ning vene noortel oli vastav näitaja 15%. Vastavalt tulemustele said kange ja lahja alkoholi tarvitamise tõttu venekeelsed noored ligikaudu kaks korda rohkem karistada, kui eestikeelsed noored. Autori arvates on olukord tingitud sellest, et 29% vene õppekeele koolide noortest on eelistanud veeta aega pigem avalikus kohas (kaubanduskeskuses), mistõttu on võimalus tarvitamisega vahele jääda suurem.

Ankeedi neljas osa käsitleb illegaalseid uimasteid, autor soovis saada ülevaadet venekeelsete ja eestikeelsete koolide noorte uimastite levimusest, mida nad on tarvitanud, kellega koos nad on seda tarvitanud ning kas nad olid selle eest ka karistatud. Alloleval joonisel on välja toodud uimastite tarvitajate osakaal koolide lõikes:

Joonis 5. Illegaalsete uimastite tarvitajate osakaal koolide lõikes (autori koostatud)

Saadud tulemustest on näha, et suurem tarvitajate osakaal on eesti koolis nr 2- 33%. Teisel kohal on vene õppekeele kool nr 5- 30%. Järgmine on vene kool nr 1- 24% ning tema järel on väikse vahega vene kool nr 3- 24%. Eesti õppekeele koolil nr 6 on vastav näitaja 21% ning kõige väiksema protsendilise osakaaluga on kool nr 4- 18%. Samuti siin on näha seost sotsiaal- majandusliku olukorra ja tarvitajate vahel. Seega töö autor järeldab, et piirkonna ja riskitaseme vahel on kindel seos. Probleemsem piirkond tähendab rohkem tarvitajaid. Kuid järjekordselt eestikeelne kool nr 2, mis ei asu sugugi probleemses piirkonnas, on tarvitajate

poolest esikohal. Autori arvates on ka siin majanduslik olukord perekondades tekitanud vastuolulist situatsiooni, kus taskurahaks saadav summa on soodustavaks faktoriks.

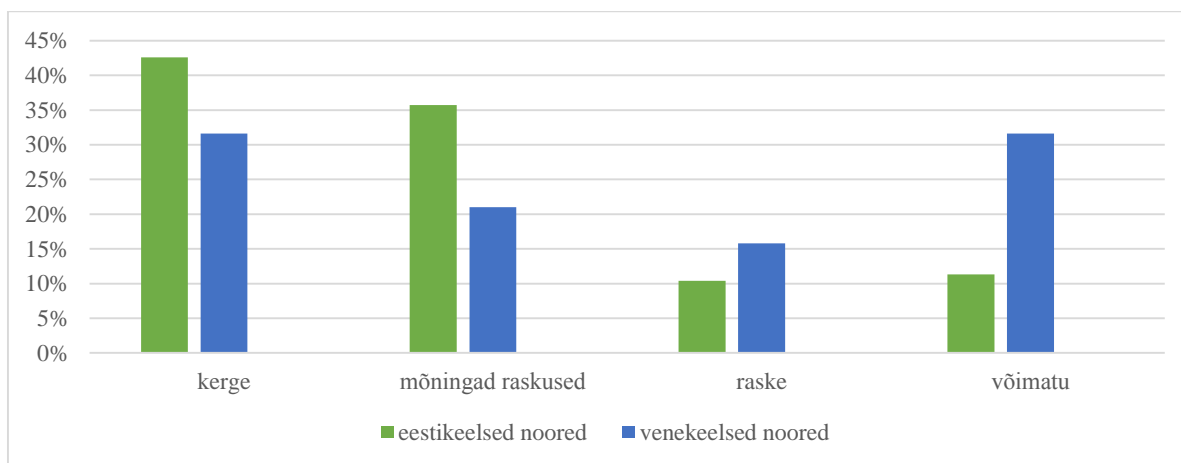
Üldandmed näitavad, et kõikidest eestikeelsete koolide vastanutest olid illegaalseid uimasteid tarvitanud 25% eesti noori ning vastav näitaja vene õppekeele koolides oli 25%. Seega võib järeldada, et eestikeelsete ja venekeelsete noorte seas illegaalsete uimastite tarvitamise poolest erilist vahet ei ole. Eestikeelsetes koolides alustati illegaalsete uimastite tarvitamisega juba 11-aastaselt, mis omakorda teeb 3% jaatavalt vastanutest ning enamus proovis esmakordselt 14-aastaselt- 41%. Vene õppekeele koolides alustati illegaalsete uimastite tarvitamisega juba 13- aastaselt- 11% ja enamus olid proovinud 15- aastaselt- 57%. Siit aga nähtub, et ka illegaalsete uimastite manustamisega on eestikeelsed noored alustanud varem kui vene noored. Samuti enamus eestikeelsetest noortest, kes on vastanud jaatavalt, on alustanud uimastite manustamisega aasta varem kui vene noored.

Kõige levinum illegaalne uimasti eestikeelsete noorte seas oli kanep- 83%. Sellele järgnesid amfetamiin (7%), *ecstasy* (3%), inhalandid (3%) ning seemed (3%). Venekeelsete noorte seas oli samuti kõige levinum kanep- 72%. Sellele järgnesid sünteetiline kannabinoid *spice*- 14%, seemed- 7% ja *ecstasy*- 7%. Siinkohal tuleb välja tuua, et ükski eestikeelsest noortest ei olnud manustanud *spice*-i ning venekeelsetest noortest ei olnud keegi proovinud amfetamiini.

Eestikeelsete noorte seas tarvitati illegaalseid uimasteid kõige rohkem koos sõpradega- 97% ning üksinda- 3%. Venekeelsete noorte seas tarvitati illegaalseid uimasteid samuti sõpradega- 91%, üksinda- 7% ja 2% tarvitas uimasteid juhututtavaga. Viimase 12 kuu jooksul on eestikeelsetest noortest tarvitanud uimasteid 70% vastanutest ning venekeelsetest noortest oli tarvitanud 86%. Tulemused uimastite tarvitamisest viimase 4 nädala jooksul eesti- ning venekeelsetel noortel olid vastavalt 38% ja 43%. Vastavalt tulemustele järeldab töö autor, et suurem osa venekeelsetest noortest on tarvitanud või manustanud illegaalseid uimasteid just eelmise aasta jooksul. Eesti õppekeele koolide noored on sellega kokku puutunud veelgi varem. Seda kinnitab ka see, et suurem osa venekeelsetest noortest on manustanud uimasteid olles 15-aastased (57%). Eesti noortest vaid 3% said karistada illegaalsete uimastite tarvitamise eest, vene noortest juba 11% said karistada tarvitamise eest. Nagu oli eelpool mainitud on selleks põhjuseks asjaolu, et venekeelsed noored valivad rohkem väljaspool kodu aja veetmist, seega on suurem tõenäosus jääda tarvitamisega vahele.

Küsitluse viimases osas selgitas töö autor, kuidas on noored saanud legaalseid ja illegaalseid uimasteid, kättesaadavuse raskust, üldisi hoiakuid ning kas noortel oli soov loobuda nende ainete tarvitamisest.

Legaalsete uimastite kättesaamise viis oli eestikeelsete noorte seas kõige suurem sõprade kaudu- 46%. Eestikeelsetest noortest 23% palusid osta uimasteid teistel täiskasvanutel. Iseseisvalt on uimasteid ostnud 13% eestikeelsete koolide noortest. Kodust või vanemate käest said 11% noortest. Venekeelsete noorte seas oli samuti levinuimaks variandiks sõprade kaudu soetamine- 39%. Teiste täiskasvanute käest palusid osta 31% vastanud vene koolinoortest. Iseseisvalt on ostnud aga 19% venekeelseid noori ning kodust või vanemate käest olid saanud 7% venekeelsetest noortest. Illegaalseid uimasteid eestikeelsete noorte seas soetati sõprade kaudu- 79%. Täiskasvanutel palus osta 1% noortest ning 20% vastanutest ostsid iseseisvalt. Venekeelsete noorte seas saadi sõprade käest 57%. Iseseisvalt olid ostnud 36% vastanutest ning 7% vastanutest märkisid muud kättesaamise viisi.

Joonis 6. Alkoholi, tubakatoodete, illegaalsete uimastite kättesaadavus rahvuse lõikes (autori koostatud)

Jooniselt nr 6 on näha, et 43% eestikeelsetele noortele on alkoholi, tubakatoodete ja illegaalsete uimastite kättesaamine kerge. Mõningaid raskusi kättesaamisel tekitab 36% vastanutel. 10% arvavad, et alkoholi, tubatoodete ja illegaalsete uimastite kättesaamine on nende jaoks raske ning 11% arvavad, et on täiesti võimatu. Venekeelsetel noortel on kergelt kättesaadav alkohol, tubatooted ja illegaalsed uimastid 32% juhtudel. Raskusi tekitab juba 21% vastanute seas, 16% vastasid, et nende jaoks kättesaamine on raske ning võimatu kätte saada on 32% vastanutest. Siin ilmnes asjaolu, et paljud, kes on tarvitanud legaalset ja illegaalset uimasteid, pidasid enda jaoks siiski võimatuks neid iseseisvalt kätte saada.

Oma teadmisi alkoholist, tubakatoodetest ning illegaalsetest uimastitest hindasid 63% eestikeelsetest noortest piisavalt headeks. Vastav näitaja venekeelsetel noortel oli aga 57%.

Eestikeelsetest noortest 33% hindasid oma teadmisi kui keskmisi ning venekeelsete koolide noorte seas oli see näitaja 32%. Ebapiisavateks hindasid eestikeelsete noorte seas oma teadmisi 4%, aga venekeelsete noorte seas 12%. Vene noorte osakaal, kes hindasid oma teadmisi ebapiisavateks, on ligikaudu 3 korda rohkem.

Järgmise küsimusega üritas töö autor kontrollida, kas noored ikka usuvad, et legaalsed ja illegaalsed uimastid võivad reaalselt kahjustada nende tervist. 67% eestikeelsetest noortest teadsid täpselt, et nende mõjuainete tarvitamine mõjutab nende tervist. Venekeelsete noorte seas oli see osakaal 65%. Eestikeelsetest noortest teadsid 28%, et see võib mõjutada nende tervist hiljem. Venekeelsete noorte seas oli see näitaja 27%. Eestikeelsetest noortest 4% arvasid, et need ained ei avalda mingit mõju nende tervisele ning vene noorte seas oli sama näit juba 8%. Eestikeelsetest noortest alla 1% ei uskunud, et legaalsete ja illegaalsete ainete tarvitamine üldse teeb liiga nende tervisele. Kui rääkida sellest, kas noortel on kunagi tekkinud soov loobuda mõjuainete tarvitamisest, siis siin on näha järgmist tendentsi: eestikeelsetest noortest 38% ei tarvitanud üldse neid aineid. 27% vastanutel vahel ikkagi tekkis selline mõte. 17% tekkisid mõtted loobumise suhtes. Loobumise mõtteid ei tekkinud 17% vastanute seas. Vene õppekeelega koolides märkisid, et ei tarvita legaalseid ja illegaalseid uimasteid 47% vastanutest. 27% vastanutel tekkis mõte loobuda ja 14% mõnikord tekkis mõte loobuda ning 11% vastanutel ei tekkinud üldse mõtteid ainete loobumise kohta. Siin võib järeldada, et venekeelsetel noortel on teatud infopuudus. Legaalsete ja illegaalsete uimastite loobumisest ei mõeldud, mis tähendab, et on teatud hulk nii eesti kui ka vene noori, kes ei kavatsengi või ei olnud iseseisvalt jõudnud järeldusele loobuda mõjuainete tarvitamisest, mis võivad kahjustada nende tervist.

3.3. Ettepanekud

Küsitluse läbiviimisel ilmnas asjaolu, et kuuest koolist viis kooli palusid enne küsitluse läbiviimist viia läbi vastav loeng samale klassile või tervele koolile. Õppejõud tundis huvi lisainformatsiooni vastu antud valdkonnas, mis omakorda tähendab, et uimastite tarvitamise alaste koolituste vastu tuntakse suurt huvi. Töö autor täheldas, et mitte ainult noortele peaksid olema suunatud sellised koolitused vaid ka õppejõududele. Nad on vajalikud, kuna õppejõud esitas küsimusi eesmärgiga tõsta oma teadmisi antud teemal, sest õpetajatel oli pealiskaudne informatsioon. Küsitluse tulemustest selgus, et 63% eestikeelsetest noortest ja 57% venekeelsetest noortest hindasid oma teadmisi uimastite mõjust piisavalt headeks. 33% eestikeelseid noori ja 32% venekeelseid noori hindasid oma teadmisi kui keskmisi ning

ebapiisavateks 4% eestikeelsetest noortest ja 12% venekeelsete noorte seas. Autori arvates piisavalt heade teadmiste näitaja peab olema suurem ning ebapiisavate teadmiste osakaal peab olema nulli lähedane. Seoses sellega pakub autor välja läbi viia taolisi koolitusi koolides nii õpetajatele kui ka õpilastele, et tulevikus vähendada uimastitest tingitud kahjustusi. Samuti pakub töö autor alustada uimastite alaste koolitustega alates 6. klassist. Hetkel Politsei- ja Piirevalveameti Põhja Prefektuuri noorsootöötajate andmetel alustatakse selliseid koolitusi noortele alates 8. klassist, mis on töö autori arvates hilja. Seda kinnitavad ka autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused, kus eestikeelsed noored puutuvad kokku lahja alkoholiga just kõige rohkem vanuses 13 (20%) ning venekeelsed noored puutuvad kõige rohkem vanuses 14 (37%). Illegaalsete uimastite esmakordselt alustamise vanus enamusel eestikeelsetel noortel on 14. eluaastal- 41%. Vene õppekeelega koolides enamus olid proovinud illegaalseid uimasteid 15- aastaselt- 57%. Koolituste planeerimisel tuleks kaasata isikuid, kes on läbinud rehabilitatsiooni. Need isikud saavad oma elukogemuste põhjal selgitada noortele paremini võimalikke tagajärgi. Sellise reaalse isiku olemasolu avaldab noortele sügavamalt mõju. Taolistel koolitustel tuleks kaasata narkoõpetaja, kelle abil näidatakse, kuidas tema abil avastatakse uimasteid ja võimalusel organiseerida külastuskäike politseijaoskondadesse, noorte turvakeskustesse, hiljuti Eestis avatud esimesse kaineustamajja, mis on mõeldud lastele vanuses 14-17. Niisuguse kombineeritud tegevusega saab muuta noortele „kuiva teooriat“ atraktiivsemaks. Analoogseid üritusi viiakse küll läbi, kuid töö autor rõhutab just nende järjepidevusele, mitte aga hetkelisele ilmumisele.

Küsitluse läbiviimise käigus mitte üheski koolis autor ei leidnud tervislikku eluviisi propageerivat reklaami, mis oleks suunatud noortele ja edastaks neile informatsiooni tervisliku elustiili vajadusest. Autori arvates tuleb varustada koole ja ümbritsevat ala vajalike plakatitega, infovoldikutega jne. Töö autor teeb ettepaneku asendada karistust politseile vahele jäämise puhul erinevates ennetusprojektides osalemisega. Taolised projektid võiksid olla suunatud kuni 18-aastastele isikutele, et ennetada ja vähendada uimastite tarvitamist ja selle levikut noorte seas. Selle projekti eduka läbimise puhul ei kohaldata karistust. Põhiliseks asjaoluks on see, et noori on võimalik mõjutada ja suunata seaduskuulekale teele kergemini kui täiskasvanuid. Selliste projektide eesmärk oleks just ennetada pidevat uimastite kasutamist, parandada noorte sotsiaalseid oskusi ja kaasata projektidesse ka vanemaid. Selline mõjutamine oleks igakülgne ja aitaks lastel hoiduda kõrvale uimastitest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli anda ülevaade 9. klasside uimastite tarvitamise levimusest Tallina koolides eneseteadustus-uuringu meetodi abil. Oli võrreldud omavahel 3 venekeelse õppekeelega kooli ja 3 eestikeelse õppekeelega kooli ning kokku vastajaid oli 229. Neist vene õppekeelega oli 114 õpilast ja eesti õppekeelega 115 õpilast.

Eesmärgi saavutamiseks oli läbi töötatud ja analüüsitud teemakohane kirjandus ning varasematel aastatel samal teemal läbiviidud uuringud.

Lõputöö eesmärgist tulenevalt on töö autor püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milles seisnevad eesti- ja venekeelsete noorte uimastite tarvitamise levimuse erinevused ja sarnasused?
2. Kui populaarne on noorte seas uimastite tarvitamine?
3. Millised on noorte hoiakud, mis on seotud uimastite tarvitamisega?

Mis puudutab legaalseid uimastite tarvitamise levimuse erinevusi ja sarnasusi, siis selgus, et üldiselt eestikeelsete noorte poolt on uimastite tarvitamine levinum kui venekeelsete noorte seas. Tulemustest on näha, et lahja alkoholi on proovinud rohkem eestikeelseid noori kui venekeelseid noori. Erinevus on 22%. Kange alkoholi vahe on aga tunduvalt väiksem- 2%. Tubakatoodete puhul on vahe 13%. Tulemustest nähtub, et eestikeelsed noored tarvitavad või on proovinud oma elus rohkem legaalseid uimasteid kui vene keelt kõnelevad noored.

Enamus eestikeelsetest noortest puutub kokku lahja ja kange alkoholiga aasta aega varem kui venekeelsed noored. Eestikeelsetest noortest kõige rohkem on puutunud kokku lahja alkoholiga 13-aastaselt- 20,2% ja kange alkoholiga 14-aastaselt- 33%. Venekeelsed noored alustavad lahja alkoholi proovimisega 14-aastaselt ja kange alkoholi proovimisega 15-aastaselt. Lahja alkoholi oli proovinud 37% vastanutest ning kanget alkoholi 42% vastanutest. Tubakatoodete proovimise kohta on järgmised andmed: eestikeelsete noorte suurem osakaal puutub kokku 14- aastaselt- 24%. Venekeelsete noorte osakaal puutub tubakaga kokku 13-aastaselt- 22% ning siin on olukord vastupidine- enamus vene keelt kõnelevaid noori puutub tubakatoodetega kokku aasta aega varem kui eestikeelsed noored.

Samuti illegaalsete uimastite tarvitamise tulemused näitasid, et eesti õppekeelega koolide vastanutest olid illegaalseid uimasteid tarvitanud 25% ning vastav näitaja vene õppekeelega koolides oli 25%. Tulemuste põhjal võib väita, et uimastite tarvitamise poolest erilist vahet vene- ja eestikeelsetel noortel ei ole, kuid uimastite tarvitamise vanuse poolest enamus

eestikeelsetest noortest puutub kokku aasta varem kui venekeelsed noored. Enamus eestikeelsetest noortest puutus kokku illegaalsete uimastite tarvitamisega esmakordselt 14-aastaselt- 41% ning enamus venekeelseid noori 15- aastaselt- 57%. Sarnasuste poolest võib välja tuua veel seda, et nii eestikeelsete kui ka venekeelsete noorte seas levinumaks illegaalseks uimastiks oli kanep ja muudes ainetes esinesid erinevused. Eestikeelsetel noortel näitaja oli 83% ning venekeelsetel noortel 72%. Erinevuse poolest eestikeelsed noored ei manustanud *spice*-i, vaid eelistasid amfetamiini- 7%. Venekeelsed noored aga eelistasid *spice*-i - 14% ning pole kordagi proovinud amfetamiini.

Oma teadmisi alkoholist, tubakatoodetest ning illegaalsetest uimastitest hindasid ligikaudu kolm korda rohkem venekeelseid noori võrreldes eesti noortega kui ebapiisavad. Vastav näitaja venekeelsete noorte seas oli 12% ja eestikeelsete noorte seas 4%. Tulemustest on näha, et venekeelsetel noortel on teatud infopuudus. Legaalsete ja illegaalsete uimastite loobumisest ei mõelnud 17% eestikeelseid noori ja 11% venekeelseid noori, mis tähendab, et on teatud hulk nii eestikeelseid kui ka venekeelseid noori, kes ei kavatsegi või ei olnud iseseisvalt jõudnud järeldusele loobuda mõjuainete tarvitamisest, mis võivad kahjustada nende tervist.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et antud lõputöö täitis püstitatud uurimuseesmärgi ja uurimusküsimused leidsid vastuse.

Autori töö on seotud alaealiste uimastite tarvitamise uurimisega, seega seda tööd on võimalik edaspidi kasutada nii noorsoopolitsei poolt, et saada ülevaadet uimastite tarvitamise olukorrast Tallinnas. Samuti saavad kasu ja ülevaadet illegaalsete uimastite levikust ja seetõttu manustamise sagedusest ja suurusest kriminaalbüroo narko- ja organiseeritud kuritegude talituse töötajad. Saadud tulemusi ja analüüsi on võimalik kasutada haridusvaldkondades, nt. noortekeskustes ja koolides. Autori töö on kahtlemata abiks koolituspäevade planeerimisel ja vastaval teemal erinevate loengute pidamisel.

SUMMARY

The aim of this thesis was getting an overview of the scale and distribution of drug abuse among 9th grade students of the schools in Tallinn through the use of a self-report survey. 3 Russian and 3 Estonian schools were compared to each other and a total of 229 students were surveyed. The number of Russian-speaking students was 114 and Estonian-speaking students was 115.

In order to achieve this goal, a number of similar surveys of previous years, as well as related literature was researched and analysed. According to the aim of this thesis, the author compiled the following main questions:

1. What are the differences and similarities between drug use habits of Estonian-speaking and Russian-speaking youth?
2. How widespread is drug abuse among young people?
3. What is the current attitude of young people towards drug use?

Concerning the differences and similarities between drug use habits, the results showed that, in general, substance abuse is more widespread among Estonian youth than among Russian teens. The survey showed that the number of Estonian teens who have tried light alcoholic beverages surpassed the number of Russians by 22%. When it came to strong alcoholic beverages, however, the difference was much smaller – only 2%. The difference between the uses of tobacco was 14%. The survey showed that Estonian youth use, or at least have tried a bigger number of legal drugs than Russian teens.

The majority of Estonian teens first try both light and strong alcoholic beverages 1 year earlier than their Russian peers. The largest group of Estonian youth to first try light alcohol are the 13-year-olds – 20%. 33% first try strong alcohol a year later, at 14 years of age. Russian teens start out with light alcohol when 14 (37%) and with strong alcohol when 15 years old (42%). Questions about the use of tobacco products have produced the following results: most Estonian teens first try smoking when 14 – 24%, while most Russians do the same when 13 years old – 22%. Here the situation is the other way around – Russian youth first starts smoking a year before their Estonian peers.

The survey of illegal drug use showed that 25% of students of Estonian schools have tried illegal drugs, while in Russian schools that number was 25%. Using these numbers, one can argue that there is no significant difference in the number of Russian and Estonian teens. At

the same time, however, it should be noted that Estonian youth first try illegal drugs a full year earlier than Russians. Most Estonian teens first try illegal drugs when 14 years of age – 41%, while most Russians do at 15 – 57%.

A noteworthy similarity was the fact that among both groups cannabis proved to be the most popular illegal substance – 83% for Russians and 72% for Estonians. A glaring difference was the use of spice and amphetamine: no Estonian teens admitted to trying spice, while 7% of them had tried amphetamine. Among Russians, however, 14% have tried spice and none admitted ever trying amphetamine. The number of Russian students who described their own knowledge about alcohol, tobacco and illegal drugs as „inadequate“ was three times that of the Estonian students – 12% and 4% accordingly. These results show a certain lack of information among Russian teens. 17% of Estonian students and 11% of Russian students reported that they were not considering stopping the use of both legal and illegal drugs. This shows that there is a certain number of students from both groups who are not planning, or have yet reached a decision, to cease using substances, that are harmful to their health.

In conclusion, it can be said that the goals of this thesis have been fulfilled and the questions compiled before the start of the survey were answered.

This thesis deals with substance abuse among underage students and can be used by juvenile police officers to get a clearer picture of the situation concerning drug use in Tallinn. It can also be used by the workers of the drug traffic and organized crime department to evaluate the levels of illegal drug distribution. The results of the survey can be of use in the field of education– in youth centers and schools. This thesis is also surely useful for the planning of training courses and holding of lectures.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Aasvee, Katrin; Eha, Marge; Härm Tiiu; Liiv, Krystiine; Oja, Leila; Tael, Mariliis, 2012. *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2009/2010. õppeaasta Eesti HBSC uuringu raport.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/135591995867_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine.pdf [Kasutatud 07.02.2015].

Aimre, I., 2006. *Sotsioloogia. Kolmas trükk.* Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Allaste, Airi Alina; Derman, Niina; Undusk, Riin; Heinla, Eda; Kurbatova, Aljona; Tillemann, Kati, 2004. *Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. 15-16- aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamine Eestis.* Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Allaste, A.-A., 2013. Subkultuuride sotsiaalsest käsitlusest- hälbivast allkultuurist skeene, uushõimu ja elustiilini. Rmt: *Subkultuurid. Elustiilide uurimused.* Tallinn: TLÜ Kirjastus, lk 29.

Allaste, A.-A., Lagerspetz, M. & Kurbatova, A., 2005. *Uimastid ja uimastitarvitajad eesti ühiskonnas.* s.l.:Valgus.

Avaste, R., 2006. *Eneserapordi uuringud alaealiste kuritegevuse uurimismeetodina (Tartu koolides),* Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

* Barberet, R., 2004. *Self-reported Juvenile Delinquency in England and Wales, the Netherlands and Spain.* Helsinki: Heuni: s.n.

Cantor, D. & Lynch, J. P., 2000. Self-Report Surveys as Measures of Crime and Criminal Victimization. In: J. Reno, D. Marcus, M. L. Leary & J. E. Samuela, eds. *Criminal Justice 2000. Measurement ana Analyses of Crime and Justice.* Washington: Washington U.S. Department of Justice Programs, pp. 85- 88. [Võrgumaterjal] Leitav:https://www.ncjrs.gov/criminal_justice2000/vol_4/04c.pdf [Kasutatud 10.02.2015].

* Chafetz, M. & Demone, H., 1962. *Alcoholism and society.* New York: Oxford University Press.

* Champion, D. J., 2000. Self-Report Surveys of Crime and Delinquency. In: Bryant C. D., eds. *Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior vol 2.* Philadelphia: Routledge, 2000, pp.465–468

* Coleman, C. & Moynihan, J., 1996. *Understanding crime data.* London: Buckingham Open University Press.

Hayes, N., 2002. *Sotsiaalpsühholoogia alused*. Tallinn: Külim.

Kobin, Maarja; Allaste, Airi Alina; Sooniste, Tuule; Derman, Niina; Vainu, Vaike; Reiska, Epp; Kaha, Kaisa; Araste, Lii; Saat, Helve; Vorobjov, Sigrid; Saar, Uno, 2012. *Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15-16- aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide Kasutamine Eestis. Uuringu raport*. Tallinn: Tervise arengu Instituut.

Markina, A. & Žarkovski, B., 2014. *Laste hälbiv käitumine Eestis*. Tallinn: Justiitsministeerium.

Politsei- ja Piirivalveamet, 2014. *Riskikäitumise teadlikkuse uuring*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/dotAsset/331164.pdf> [Kasutatud 10.02.2015].

Statistikaamet, 2014. *Rahvaarv rahvuse järgi, 1. jaanuar, aasta*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.stat.ee/34267> [Kasutatud 28.01.2015].

* Steketee, M., Moll, M. & Kapardis, A., 2008. *Juvenile delinquency in six new EU member states*. s.l.:Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Thornberry, T. P. & Krohn, M. D., 2000. The Self-Report Method for Measuring Delinquency and Crime. In: J. Reno, D. Marcus, M. L. Leary & J. E. Samuela, eds. *Criminal Justice 2000. Measurement and Analyses of Crime and Justice*. Washington: Washington U.S. Department of Justice Programs, pp. 44-47. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.ncjrs.gov/criminal_justice2000/vol_4/04b.pdf [Kasutatud 10.02.2015].

Traat, U., 2009. Eneseteadustus-uuring kriminoloogilise meetodina. L. Tabur & A. Talmar, toim-d. Rmt: *Sisekaitseakadeemia toimetised 2009 (8)*. "Teadmistemahukas turvalisus". Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 134-151.

Vihma, Peeter ; Allaste, Airi Alina; Mäe, Rene; Araste, Lii; Kaha, Kaisa; Uusmaa, Hannaliisa, 2010. *Uimastite tarvitamine ja sellega seotud riskikäitumine Tallinna ööklubisid külastavate noorte hulgas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/2046/1/Vihma2010.pdf> [Kasutatud 15.02.2015].

Villo, V., 2014. *Sotsiaalse keskkonna mõju koolinoorte uimastitarvitamisele. Bakalaureusetöö*, Tallinn: Tallinna Ülikool: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.tlu.ee/UserFiles/Rahvusvaheliste%20ja%20Sotsiaaluuringute%20Instituut/L%C3>

%B5put%C3%B6%C3%B6d/Bakalaureuset%C3%B6%C3%B6d/2015/Villo.pdf [Kasutatud 10.01.2015].

Энциклопедия Экономиста. *Девиянтность, девиантное поведение.* [Võrgumaterjal]
Leitav: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/deviantnoe-povedenie.html> [Kasutatud: 04.03.2015].

Степаненко, Р., 2009. *Ученые записки Казанского университета. Генезис общей теории маргинальности: криминологические аспекты.* [Võrgumaterjal]
Leitav: <http://cyberleninka.ru/article/n/genezis-obschey-teorii-marginalnosti-kriminologicheskie-aspekty> [Kasutatud: 20.01.2015].

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Tabel 1. Alkohoolsete jookide ja illegaalsete uimastite proovinute/mitteproovinute osakaal (protsenti) (autori koostatud).....	18
Tabel 2. Suhted perekonnas rahvuse ja soo lõikes (autori koostatud).....	28
Tabel 3. Legaalsete uimastite tarvitamine koolide lõikes jaatavalt vastanute vahel (autori koostatud)	31
Joonis 1. Uuringute ISRD-2 ja ISRD-3 võrdlus legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes (protsenti) (autori koostatud).....	20
Joonis 2. Õpilaste jaotus koolide ja sugude kaupa (autori koostatud).....	26
Joonis 3. Koolinoorte kooselu vanematega rahvuse lõikes (autori koostatud).....	27
Joonis 4. Legaalsete uimastite tarvitajate osakaal (protsenti) (autori koostatud).....	31
Joonis 5. Illegaalsete uimastite tarvitajate osakaal koolide lõikes (autori koostatud).....	33
Joonis 6. Alkoholi, tubakatoodete, illegaalsete uimastite kättesaadavus rahvuse lõikes (autori koostatud)	35

LISAD

Lisa 1. Ankeet

ANKEET

Tere, minu nimi on Nadežda Kartavtseva. Olen Sisekaitseakadeemia üliõpilane ning seoses oma lõputöö kirjutamisega palun Sinul vastata allolevatele küsimustele. Küsimustik on anonüümne. Kättesaaduid andmeid kasutan ainult lõputöös ning ei anna neid kõrvalistele isikutele. Kõik küsimused on valikvastustega ning nendele vastamine ei võta palju aega. Iga vastus on mulle väga oluline ja olen tänulik, et vastad neile ausalt. Vastamisel tõmba ring sobivale variandile.

I. ÜLDISED ANDMED

1. Kas Sa oled...?

- a) poiss
- b) tüdruk

2. Kui vana Sa oled?

- a) 13-14
- b) 15-16
- c) 17 ja rohkem

3. Mis on Sinu rahvus?

- a) eestlane
- b) venelane
- c) muu....

4. Millises koolis ja mitmendas klassis Sa õpid?

.....

II. PEREKOND JA KOOL

5) Kellega Sa koos elad?

- a) emaga ja isaga
- b) emaga
- c) isaga
- d) muu.....

6. Kas Sa oled ainuke laps peres (eitava vastuse puhul kirjuta kui palju vendi/õdesid on)?

- a) jah
- b) ei

7. Millised on Sinu suhted peres?

- a) väga head
- b) head
- c) kesised
- d) väga halvad
- e) muu.....

8. Kui tihti ja kas Sa veedad oma vaba aega koos vanematega?

- a) iga päev
- b) 1-2 korda nädalas
- c) 3-4 korda nädalas
- d) 5-6 korda nädalas
- e) üldse ei veeda vaba aega nendega

9. Kas Sinu vanemad või teised pereliikmed teavad, kellega koos Sa veedad vaba aega?

- a) jah

- b) ei
- c) muu.....

10. Kuidas Sa hindad oma perekonna majandusliku olukorda?

- a) väga hea
- b) hea
- c) keskmine
- d) halb
- e) väga halb

11. Kas Sulle meeldib käia koolis?

- a) väga meeldib
- b) üsna meeldib
- c) eriti ei meeldi
- d) üldse ei meeldi

12. Millised on Sinu suhted oma õpetajatega ja koolikaaslastega?

- a) väga head
- b) head
- c) pigem head
- d) halvad

13. Kas Sa oled kunagi puudunud koolist ilma mõjuva põhjusega?

- a) jah
- b) ei

14. Kellega sa veedad oma vaba aega?

- a) üksi
- b) perega

c) sõpradega

15. Kui tihti sa käid õhtuti väljas (nt kaubanduskeskus, peol, kellelgi külas vms)?

a) ei käi üldse õhtuti väljas

b) iga päev

c) muu (siia kirjuta kui palju kordi nädalas)....

16) Mida Sa teed vabal ajal?

a) teen koolitoid

b) raamatute lugemine

c) huviringides käimine (nt. koor, võimlemine, võistluskingid jne)

d) televiisori vaatamine, arvutimänge mängimine jne

e) sõpradega väljaskäimine

17. Kui oled koos oma sõpradega, siis millega Te tavaliselt tegelete?

a) mängime arvutimänge

b) tegeleme ühise hobiga (kirjuta, mis hobit harrastate).....

c) veedame aega kaubanduskeskustes

d) käime pidudel

e) tarvitame alkoholi/narkootikume

f) muu

III. LEGAALSED UIMASTID

18. Kas Sa oled kunagi tarvitanud/proovinud lahja alkoholi (nt õlu, siider, vein vms)?

a) jah (jaatava vastuse puhul jätkka küsimustega 19- 25)

b) ei

19. Kui vana Sa olid kui proovisid esimest korda lahja alkoholi?

.....aastane

20. Kas Sa oled lahja alkoholi tarvitanud viimase 12 kuu jooksul?

- a) jah,....korda
- b) ei

21. Kas Sa oled tarvitanud lahja alkoholi viimase 4 nädala jooksul?

- a) jah,.....korda
- b) ei

22. Millist kogust lahja alkoholi oled tarvitanud viimasel korral (täpsusta kogust?)

- a) pits.....tk
- b) klaas...tk
- c) pudel...tk

23. Kas Sa jõid lahja alkoholi üksi või kellegagi koos?

- a) üksi
- b) koos vanematega
- c) koos sõpradega
- d) juhututtavatega
- e) muu.....

24. Kas Sa oled nendest jookidest kunagi ka purju jäänud?

- a) jah
- b) ei

25. Kas Sind karistati lahja alkoholi tarvitamise eest politsei/vanemate poolt (jaatava vastuse puhul täpsusta kes)?

- a) jah,
- b) ei

26. Kas Sa oled kunagi tarvitanud/proovinud kanget alkoholi (nt viin, rumm, viski vms)?

a) jah (jaatava vastuse puhul jätkä küsimustega 27-33)

b) ei

27. Kui vana Sa olid kui proovisid esimest korda kanget alkoholi?

.....aastane

28. Kas Sa oled kanget alkoholi tarvitanud viimase 12 kuu jooksul?

a) jah,.....korda

b) ei

29. Kas Sa oled tarvitanud kanget alkoholi viimase 4 nädala jooksul?

a) jah,....korda

b) ei

30. Millist kogust kanget alkoholi oled tarvitanud viimasel korral (täpsusta kogust)?

a) pits.....tk

b) klaas...tk

c) pudel...tk

31. Kas Sa jõid kanget alkoholi üksi või kellegagi koos?

a) üksi

b) koos vanematega

c) koos sõpradega

d) juhututtavatega

e) muu.....

32. Kas Sa oled nendest jookidest kunagi ka purju jäänud?

a) jah

b) ei

33. Kas Sind karistati kange alkoholi tarvitamise eest politsei/vanemate poolt (jaatava vastuse puhul täpsusta kes)?

a) jah,

b) ei

34. Kas Sa oled kunagi tarvitanud/proovinud tubakatooteid?

a) jah (jaatava vastuse puhul jätkka küsimustega 35- 40)

b) ei

35. Kui vana Sa olid kui proovisid esimest korda tubakatooteid?

.....aastane

36. Kas Sa oled proovinud tubakatooteid viimase 12 kuu jooksul?

a) jah,....korda

b) ei

37. Kas Sa oled proovinud tubakatooteid viimase 4 nädala jooksul?

a) jah,....korda

b) ei

38. Juhul kui Sa oled sage tubakatoode tarvitaja, siis mitu suitsu sa teed päeva jooksul?

.....tk

39. Kas Sa suitsetad üksi või kellegagi koos?

a) üksi

b) koos vanematega

c) koos sõpradega

d) muu.....

40. Kas Sind karistati suitsetamise eest politsei/vanemate poolt (jaatava vastuse puhul täpsusta kes)?

a) jah,

b) ei

IV. ILLEGAALSED UIMASTID (kanep, inhalandid, rahustid, popper, spice, seened, ecstasy, amfetamiin, LSD, kokaiin, GHB, fentanüül vms)

41. Kas Sa oled kunagi tarvitanud/proovinud illegaalseid uimasteid (jaatava vastuse puhul jätkka küsimustega 42-47 ning kirjuta mida oled tarvitanud)?

a) jah (täpsusta mida)

b) ei

42. Kui vana Sa olid kui proovisid esimest korda illegaalseid uimasteid?

.....aastane

43. Kas Sa oled illegaalseid uimasteid tarvitanud viimase 12 kuu jooksul?

a) jah (täpsusta mitu korda)...

b) ei

44. Kas Sa oled tarvitanud illegaalseid uimasteid viimase 4 nädala jooksul?

a) jah (täpsusta mitu korda)...

b) ei

45) Kui palju oled illegaalseid uimasteid tarvitanud viimasel korral?

.....

46. Kas Sa tarvitasid illegaalseid uimasteid üksi või kellegagi koos?

a) üksi

b) koos vanematega

c) koos sõpradega

d) muu.....

47. Kas Sind karistati illegaalsete uimastite tarvitamise eest politsei/vanemate poolt (jaatava vastuse puhul täpsusta kes)?

a) jah,

b) ei

V. TEADLIKKUS UIMASTITE MÕJUST, KÄTTESAADAVUSEST

48. Kuidas Sa oled saanud alkoholi ja/või tubakatooteid?

a) palusin osta täiskasvanutelt

b) olen ostnud iseseisvalt

c) olen saanud kodust ja/või vanematelt

d) tavaliselt toovad minu sõbrad

e) muu.....

f) ma ei tarvita alkoholi ja/või tubakatooteid

49. Kuidas Sa oled saanud narkootikume?

a) palusin osta täiskasvanutelt

b) olen ostnud iseseisvalt

c) olen saanud kodust ja/või vanematelt

d) tavaliselt toovad minu sõbrad

e) muu...

f) ma ei tarvita narkootikume

50. Kas Sinu jaoks alkoholi, tubakatoodete, narkootikumite kättesaamine on?

a) kerge

b) tekitab mõningaid raskusi

c) raske

d) võimatu

51. Kuidas Sa hindad oma teadmisi alkoholi, tubakatoodete, narkootikumite mõjust tervisele?

- a) piisavalt head
- b) keskmised
- c) ebapiisavad

52. Kuidas Sa hindad alkoholi, tubakatoodete, narkootikumite mõju oma tervisele?

- a) ei tee liiga
- b) tean, et nad võivad hiljem mõjutada minu tervist
- c) tean täpselt, et nad hiljem mõjutavad minu tervist
- d) ma ei usu, et nad üldse teevad liiga

53. Kas Sul on olnud mämlulünke seoses alkoholi, tubakatoodete, narkootikumite tarbimisega?

- a) väga sageli
- b) sageli
- c) vahete vahelt
- d) harva
- e) ei, ei olnud
- f) ma ei tarvita neid aineid üldse

54. Kas Sul on tekkinud mõtteid alkoholi, tubakatoodete, narkootikumite täieliku loobumise kohta?

- a) ei ole tekkinud
- b) tekkisid
- c) vahel on tekkinud
- d) ma ei tarvita neid aineid üldse

Aitäh Sulle, et Sa nägid vaeva küsimustiku vastamisega. Sinu ausad vastused aitavad mind lõputöö kirjutamisel!